

16+

Мін



Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 8 (5269) 23 лютага 2024 г.

ISSN 0024-4686



Справа
шліфоўкі
майстэрства
стар. 6



Адкрытасць,
шчырасць,
цеплыня
стар. 11



Жаданне
дасягнуць
ідэалу
стар. 12

«Жывое ў вяках беларускае слова...»



Фота Лізаветы Галад.

Байку Кандрата Кравівы «Ганарысты парсюк» чытае старшыня праўлення Другога нацыянальнага тэлеканала Марат Маркаў.

Міжнародны дзень роднай мовы адзначаецца штогод 21 лютага. З нагоды гэтага свята на галоўнай сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы прайшло ўрачыстае мерапрыемства «Дзень роднай мовы. Мелодыка маея душы», арганізаванае грамадскім аб'яднаннем «Беларускі саюз жанчын». Людзі розных узростаў і прафесій, сярод якіх намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Ігар Луцкі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі, Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Венямін, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Карлюкевіч, прадстаўнікі вядучых беларускіх СМІ, чыталі вершы айчынных аўтараў. Дэкламацыю дапаўняла музыка ў выкананні артыстаў Купалаўскага тэатра, урывак з балета «Стварэнне свету» з рэпертуару Вялікага тэатра Беларусі.



«ЛіМ»-акцэнт

Афіцыйна. Міністр культуры правёў сустрэчы з кіраўнікамі беларускіх творчых саюзаў. Падчас перагавораў са старшынямі саюзаў — архітэктараў, журналістаў, кампазітараў, тэатральных дзеячаў — былі абзначаны перспектывы развіцця кожнага напрамку сферы культуры, вызначаны пункты ўзаемадзеяння з Міністэрствам культуры, прапанаваны магчымасці падтрымкі творчых ініцыятываў і наватарскія ідэі ў мэтах развіцця двухбаковых прафесійных інтарэсаў.

Лічба. Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры сабраў 70 тысяч гукавых запісаў беларускай мовы. Пра гэта паведамляе БелТА са спасылкай на намесніка дырэктара па навуковай рабоце цэнтра Аляксандра Барановскага. Вядома, што ў адзін з філіялаў Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры ўваходзіць аддзел фалькларыстыкі і культуры славянскіх народаў, пры якім ствараецца калекцыя фальклорных запісаў. Там ёсць звесткі не толькі на беларускай мове, але і на ўкраінскай, рускай, ідыш. Дзякуючы гэтым запісам можна прасачыць жыццё беларускай мовы з XIX стагоддзя і да нашых дзён.

Музей. Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры запрашае ў філіял «Беларуская хатка» на дабрачынную экскурсію, прысвечаную Змітраку Бядулю. Заробленыя грошы будуць пералічаны на спецыяльны рахунак, дзе акумуляюцца сродкі на стварэнне надмагільнага манумента класіку. На экскурсіі наведвальнікі змогуць больш даведацца пра Змітрака Бядулю як таленавітага пісьменніка і актыўнага ўдзельніка літаратурна-грамадскага руху пачатку XX стагоддзя ў Мінску.

Ініцыятыва. Першы Рэспубліканскі пленэр юных мастакоў «Сімфонія Белавежскай пушчы» пройдзе ў Свіслацкім раёне, перадае БелТА. Пленэр адбудзецца пры падтрымцы Міністэрства культуры і Беларускага саюза мастакоў. Яго арганізатарамі выступілі ўпраўленне культуры Гродзенскага аблвыканкама, сектар культуры Свіслацкага райвыканкама, Свіслацкая дзіцячая школа мастацтваў. Удзельнікамі могуць стаць вучні школ, ліцэяў, гімназій, дзіцячых школ мастацтваў і іншых устаноў дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі. Пленэр правядуць у тры этапы. Спачатку ўдзельнікаў выбяруць у навучальныя установы. На другім этапе ім трэба будзе стварыць мастацкую кампазіцыю «Мая Беларусь». Аўтараў найлепшых работ запрасяць у Свіслач, дзе 17 і 18 мая адбудзецца заключны тур конкурсу. Кожнаму фіналісту трэба будзе стварыць дзве работы, прадставіўшы сваё бачанне Нацыянальнага парку «Белавежская пушча».

Конкурс. Ідзе падрыхтоўка III Адкрытага рэспубліканскага конкурсу харэаграфічнага мастацтва «Час танцаваць», паведамляе агенцыя «Мінск-Навіны». Больш за 200 запрашэнняў разаслана патэнцыяльным удзельнікам. Дырэктар Рэспубліканскага культурна-асветнага цэнтра Аляксандр Сідарэнка адзначыў: «Са шматлікімі з іх супрацоўнікі нашага цэнтра на сувязі, ужо ёсць і першыя заяўкі ад удзельнікаў. А мінулы конкурс «Час танцаваць» пацвердзілі наўнянасць цікавасці з боку харэаграфічных калектываў нашай краіны да такіх праектаў. Уладальніца Гран-пры чакае вялікі прашовы прыз у памеры 200 базавых велічынь». Сёлета пераможцаў вызначыць у сямі намінацыях. З іх вылучаць уладальніка Гран-пры.

Праект. Выстаўка «Мастацтва любіць жыццё» «Dolce Vita» працуе ў Нацыянальным мастацкім музеі. У экспазіцыі прадстаўлены творы беларускага, рускага і еўрапейскага мастацтва XVIII—XXI стст. са збору музея — усяго больш за 150 работ жывапіс, скульптуры, арыгінальнай графікі, прадметаў фарфору, мастацкага шкла ды іншых. Музейныя экспанаты дапоўнены жаночымі касцюмамі розных эпох, знакавымі ўзорамі аксесуараў, парфумерый, касметыкі сусветных і айчынных вытворцаў з прыватнай калекцыі Тацыяны Фядосавай «Прыгажосць і мода XIX—XXI стагоддзяў». Сярод іх — работы Янжа Нядвевцага, адзінага беларускага дызайнера, які ўвайшоў у Кнігу рэкордаў Гінеса як аўтар самай працаёмкай і эксклюзіўнай пары туфляў.

Вярнісаж. 29 лютага ў галерэі «Атрыум» Нацыянальнай бібліятэкі плануецца адкрыццё выстаўкі «У пошуках жывой душы», прымеркаванай да 215-годдзя Мікалая Гогаля. Праект арганізоўваецца сумесна з Беларускай дзяржаўнай акадэміяй мастацтваў, гімназіяй-каледжам мастацтваў імя І. В. Ахрэмчыка і Беларускам саюзам мастакоў. Экспазіцыю складуць творы жывапіс, графікі, каліграфіі і шрыфтавыя кампазіцыі. У інтэрпрэтацыі беларускіх аўтараў паўстануць паданні, што ляглі ў аснову сюжэтаў аўтара, вобраз самога Мікалая Гогаля і многае іншае.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Сустрэча з ляхавіцкімі купалаўцамі

УЛяхавіцкай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы прайшла сустрэча са старшынёй Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктарам — галоўным рэдактарам Выдавецкага дома «Звязда» Алесем Карлюкевічам.

Бібліятэка даволі актыўна працуе з пісьменніцай грамадскасцю краіны. Поруч з увагай да гісторыі беларускага пісьменства, пра што сведчыць і тэматычны Купалаўскі куток у адной з залаў устаноў, у прасторы бібліятэкі шмат увагі надаецца сучаснай беларускай літаратуры, творах паэтаў і празаікаў, якія працуюць на ніве прыгожага пісьменства.

А на сустрэчы ішла сур’ёзная размова, закраналіся самыя розныя пытанні, звязаныя не толькі з творчасцю гошця, але і ўвогуле з сённяшнім станам кнігавыдавчэскай дзейнасці, з месцам мастацкай літаратуры ў выхаванні грамадства, месцам літаратуры ў абсягах беларускай культуры.

— Мы рады кожнай сустрэчы з літаратарамі, — падзялілася сваімі думкамі дырэктар Ляхавіцкай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Вольга Пляшэвіч. — Асаблівае месца ў нашым рабочым календары займаюць «Фляр’янаўскія чытанні». Гэты літаратурна-краязнаўчы праект традыцыйна прыцягвае ўвагу гасцей і землякоў. Нам ён падаецца важным складнікам літаратурнага турызму ў нашым краі. Дарэчы, мы праводзім вялікую літаратурна-краязнаўчую работу, збіраем звесткі пра пісьменнікаў, якія ці працавалі ў нашай старонцы, ці нарадзіліся тут. Вельмі сярэму з паэтам-земляком Алесем Бадаком. Літаральна ўсе яго кнігі ёсць у нашых бібліятэках.

У заключэнне сустрэчы Алесь Карлюкевіч падараваў бібліятэцы шэраг выданняў з серыі «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі», а таксама перадаў падарунак ад ганаровага старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, народнага пісьменніка Беларусі Мікалая Чаргінца — яго раман «Аперацыя “Кроў”» з аўтографам.

Сяргей ШЫЦЬКО

Куды схадзіць у вольны час?

Выступаючы перад публікай, народны арыгст Беларусі Эдуард Ханок выконвае свае самыя папулярныя хіты: «Самурай», «То ли ещё будет», «Кваквы», «Я у бабушкі живу». Яго падтрымліваюць Алег Елісеевіч і Анастасія Жылінская — абавязкова гучыць «Прыезджайце да нас у Беларусь», эстафету прымаюць Тацыяна Жылінская і Тацыяна Дашкевіч. Музыка, танцы, тэатральныя пастаноўкі, дэкламацыі, сустрэчы з любімымі аўтарамі...

Хіба гэта можна ўбачыць і пачуць, прычым зусім бясплатна? Аказваецца, можна. Саюз пісьменнікаў Беларусі штогод праводзіць шэраг літаратурных і літаратурна-музычных мерапрыемстваў з удзелам самых вядомых артыстаў, паэтаў і празаікаў краіны. Большасць з іх праходзіць у памяшканні Дома літаратара (Мінск, вул. Фрунзэ, 5),

у бібліятэках Беларусі, у цёплую пару года — на адкрытых пляцоўках. Члены СПБ абавязкова выступаюць на Дні беларускага пісьменства, які сёлета пройдзе ў Івацэвічах Брэсцкай вобласці, на паэтычным свяце ў Маладзечне, на кожнай Міжнароднай мінскай кніжнай выстаўцы-кірмашы.

Уваход, як ужо адзначалася, бясплатны. А яшчэ штогод аб’яўляецца мноства конкурсаў, лаўрэаты і дыпламанты якіх атрымліваюць прызы. Удзел у іх таксама бясплатны, яны арганізуюцца на добраахвотнай аснове, за кошт ініцыятывы энтузіястаў — аматараў літаратуры.

Самую падрабязную інфармацыю пра мерапрыемствы, якія ўжо адбыліся або толькі плануюцца, можна знайсці на інтэрнэт-рэсурсах Саюза пісьменнікаў Беларусі — сайце грамадскага аб’яднання *oo-spb.by* і тэлеграм-канале *t.me/oospbel*. Абодва рэсурсы вельмі лёгка знайсці ў сёння, увёўшы ў пошуку запыт «Саюз пісьменнікаў Беларусі». Падпісаўшыся

на тэлеграм-канал, яго наведвальнікі канчаткова вырашаюць праблему вольнага часу: айчынная літаратура дапамогуць правесці яго цікава і з карысцю для асобнага росту. Свае сайты і старонкі ў сацыяльных сетках маюць усе абласныя аддзяленні Саюза, інфармацыя пра іх, а таксама пра старонкі асобных літаратараў адкрываецца па кліку на «Пісьменнікі ў сёння», на гэты раздзел можна перайсці з галоўнай старонкі сайта СПБ.

А хто мае літаратурныя здольнасці і хоча звязаць далейшае творчае жыццё з галоўнай літаратурнай арганізацыяй краіны, раім наведваць раздзел «Наш Саюз», азнаёміцца са Статутам СПБ, а таксама атрымаць кантактныя даныя аддзялення па месцы жыхарства, дзе дапамогуць аформіць дакументы для ўступлення.

Запрашаем на нашы электронныя рэсурсы і мерапрыемствы афлайн!

Цэнтр падтрымкі літаратуры пры СПБ

стасункі

Шчырасць беларусаў у дружбе

УМінскім Доме дружбы адбыўся вечар, прысвечаны Дню дзяржаўнасці Сербіі, а дэкламат — 220-годдзю Першага сербскага паўстання, якое тагачасны імяцкі гісторык Леапольд Ранке называў «сербскай рэвалюцыяй».

На жаль, з-за хваробы ў гэтым мерапрыемстве не змаглі ўдзельнічаць прадстаўнікі Пасольства Рэспублікі Сербіі ў Рэспубліцы Беларусь. А свята адзначалася надзіва шматлюдна, у перапоўненай зале, прычым пераважную большасць прысутных і ўдзельнікаў складала моладзь, у асноўным — студэнты факультэтаў філалагічнага і міжнародных адносін БДУ, а таксама іншых навучальных устаноў.

Вёў вечар старшыня праўлення таварыства «Беларусь — Сербія» прафесар БДУ, акадэмік Сербскай Акадэміі навук Іван Чарота. А яго вяхаванцы — студэнты-сербісты Паліна Марозава, Марыя Ангелюўская, Ганна Напрэнка, Ксенія Наркевіч выступілі з дэкламацыяй на мове арыгінала паэтычных твораў розных часоў: «Пачатак паўстання супраць турэцкіх улад» Філіпа Вішніча, «Паўстань, Сербія!» Дасітэя Абрадавіча, «Айчыне» Ваіслава Ілча і «Насустрэч 200-годдзю» Душана Чолавіча.

Сербскія вершы папрыятычнай тэматыцы дэкламавалі таксама студэнткі-міжнародніцы Анастасія Ляніўка і Вера Яўтушанка.

Усе названыя творы так ці інакш адлюстроўвалі сэнс Сербскага паўстання і вызвалення ад турэцкага іга як падзеі, лёзавызначальнай для сербскай гісторыі. Нездарма рабіліся параўнанні з біблейскай гісторыяй і значэннем свята Стрэнчання, да дня якога паўстанцы і прывязваліся.

На святочным вечары гучала сербская і беларуская музыка ў выкананні Яны Баруцкаевай, Сафіі Грэкэвай, Ганны Літошык, Дар’і Філіновіч, Веры Уласавай, Тацыяны Захаранка, Ксеніі Колабавай — студэнтка каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Вакальнае майстэрства прадэманстравалі старшы выкладчык Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры Аляксандр Валодчанка. Са сваім вершам, прысвечаным Сербіі, выступіла член Саюза пісьменнікаў Беларусі Тамара Кавальчук.

Увогуле, шчырасць беларусаў у дружбе засведчылі ўсе, хто прысутнічаў. А братняму сербскаму народу жадалі, каб ён і далей шанаваў сваіх герояў у змаганні за свабоду і суверэннасць.

Алесь ЦІМАФЕЕЎ

імпрэзы

Пытанні паэту

Калі напісалі першы верш і калі апублікавалі? Дзе знаходзіце тэмы і колькі трэба часу, каб напісаць кнігу? Як вы сталі паэтам і што для таго трэба? Гэтыя і іншыя пытанні другакласнікі сталічнай гімназіі № 32 адрасавалі Анатолію Зэку падчас сустрэчы з ім у адзінаццатай дзіцячай бібліятэцы. Да імпрэзы бібліятэкары падрыхтавалі і выстаўку кніг гошця.

Паэт гздаваў некаторыя выпадкі з уласнага высковага маленства, распавядаў гісторыі са свайго школьнага жыцця, чытаў зарыфмаваныя ім і змешчаныя ў кнізе «Лічба з літарай сярэбру» правільны беларускай мовы, прапаноўваў расшыць вершаваныя арыфметычныя задачкі.

Напрыканцы сустрэчы гімназісты актыўна набывалі кнігі з аўтографам аўтара, сярод якіх былі таксама «Непаслухмяны Чмелік» і «Калаўрот хлапечых прыгод», выданыя ў Выдавецкім доме «Звязда».

Мікіта БЯРНАЦКІ

актуальна

Вызначальны этап

Пасяджэнне калегіі Міністэрства культуры, прысвечанае вынікам 2023 года і задачам на 2024-ы, адбылося ў Нацыянальнай бібліятэцы. Удзельнікамі сталі амаль 400 спецыялістаў са сталіцы і рэгіёнаў. Так, адбылося ўрачыстае ўзнагароджанне работнікаў сферы па рэзультатах мінулага года. Да мерапрыемства прымержвалі выстаўку дасягненняў рэгіёнаў.

Міністр культуры Анатолю Маркевіч адзначыў поспехі ў развіцці сферы ў 2023 годзе і нагадаў аб распрадэжні Кіраўніка дзяржавы зрабіць беларускі прадукт самым лепшым і запатрабаваным на ўнутраным і на знешнім рынках. Ён звярнуў увагу на абнаўленне кадравага саставу кіраўнікаў, укараненне сістэмы настаўніцтва для новазнаначаных спецыялістаў, распрацоўку структуры эфектыўнай сеткі клубных, музейных і бібліятэчных устаноў па ўсёй краіне. «Наша задача — стварыць аптимальную мадэль работы арганізацый галіны і пазбавіцца ад незапатрабаваных з’яўнаў», — падкрэсліў Анатолю Мечыславіч.

Сярод асноўных праблем, на думку міністра культуры, — няўменне кіраўнікоў арганізацый прагназаваць неабходнасць у кадрах, а таксама недастаткова матываванасць выпускнікоў. Для змянення становішча Анатолю Маркевіч прапанаваў перападрахтоўку супрацоўнікаў, якія не маюць спецыяльнай адукацыі, пералічыў падыходы да прафарынтацыйнай работы, павышэнне заробатнай платы.

Шмат увагі падчас пасяджэння калегіі было нададзена святкаванню 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Гэта вызначальнае падзея для культуры і ідэалагічна жыцця краіны, заявіў намеснік прэм’ер-міністра Беларусі Ігар Петрышэнка:

Карэспандэнт «ЛіМ» пацкавілася планами некаторых удзельнікаў калегіі на бягучы год:

Дырэктар Цэнтралізаванай сістэмы дзяціхных бібліятэк горада Мінска Таццяна Швед:

«На 2024 год мы запланавалі шэраг мерапрыемстваў, якія будуць падтрымліваць любоў дзяцей да кнігі. Для гэтага мы валодаем добрымі сучаснымі кніжнымі фондамі, дзе дастаткова мастацкай і навукова-папулярнай літаратуры, таму кожны маленькі чытач можа знайсці твор на свой густ. Асабліва ўвага надаецца беларускай літаратуры. Прыемна адзначыць, што ў мінулым годзе колькасць чытачоў, якія цікавіліся нацыянальнай прозай і паэзіяй павялічылася ў разы. Мы садзейнічаем развіццю і захаванню роднай мовы, таму ў 2024 годзе пачне працаваць праект

«Жыві, беларускае слова!». У дадзеным напрамку шмат супрацоўнічаем з Саюзам пісьменнікаў Беларусі. Дзеям вельмі падабаецца, калі яны могуць сустрэцца з аўтарам іх любімай кнігі, задаць пытанні і атрымаць аўтограф».

Дырэктар Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна Таццяна Забіяка:

«Работа будзе накіравана на аптимальізацыю бібліятэчнай справы, якая развіваецца кожны дзень. У межах святкавання 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў пачне актыўную работу праект, прысвечаны гомельскаму палку народнага апалчэння. Нашы праекты маюць перасовачны характар, мы запрашаем не толькі ў бібліятэку, а арганізуюем экскурсіі ў розныя арганізацыі, на прадырэмствы. Наш народны аматарскі



Фота з сайту kultura.by

Намеснік кіраўніка адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Ігар Луцкі, намеснік прэм’ер-міністра Беларусі Ігар Петрышэнка і міністр культуры Анатолю Маркевіч.

«Рэалізацыя праектаў на гэтую тэму, уключэнне ў жыццё ўсіх слаёў насельніцтва павінна ажыццяўляцца дзяржаўнымі арганізацыямі культуры ўсіх узроўняў. Усе ўстановы абавязаны працаваць на гэтую тэматыку: музеі, тэатры, бібліятэкі, клубы, вядучыя калектывы... Змест іх работы павінен быць накіраваны на раскрыццё гэтай падзеі і яе значнасці для нашай краіны».

Адной з найважнейшых ініцыятыў года стане рэспубліканская акцыя «Культурная карта». Шэсць вядучых тэатраў і Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм» прадыманструюць свае найлепшыя праекты ў 118 раёнах Беларусі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

тэатр «Грочы» атрымаў грант ад фонда «Русский мир», таму нас чакае шмат працы ў гэтым кірунку».

Дырэктар Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я. Ф. Карскага Марына Ігнатэвіч:

«Мы аб’яўляем інтэрактыўны конкурс літаратурна-пазнавальных інтэрнэт-рэсурсаў сярод публічных бібліятэк. Таксама важнай часткай работы з’яўляецца алічбаванне дакументаў, стварэнне і развіццё электроннай бібліятэкі. Да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў падрыхтавалі літаратурны марафон «У 44-м прыйшла ў Панямонне Перамога», у межах якога будуць праходзіць акцыі, выстаўкі, урокі патрыятычнага выхавання, чэленджы і іншае».

Падрыхтавала ЛІЗВЕТА КРУПІЯНЬКОВА

анонсы

Прадаўжаецца выданне «Сучаснай беларускай літаратуры»

Аўтарытатам у чытача карыстаюцца кнігі серыі «Сучасная беларуская літаратура», якая ў выданстве «Аверсэв» выходзіць з мінулага, 2023, года. Пабачылі свет восем кніг. Дзявятая з’яўляецца ў друкарню.

У зборнік «Ігла в квадрате» (па назве апавядання Сяргея Трахімёна, прысвечанага медыцынскай сястры — таленавітаму прафесіяналу ў доглядзе хворых, медсястры, укалы якой надзіва лёгкія і незаўважныя) увайшлі творы Алега Ждана (пра вызваленне аднаго з гарадоў Магілёўшчыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў летам 1944 года), Веры Зеланко, Алеся Кажадуба, Анатоля Матвіенкі, Валянціны Драбшэўскай і згаданага Сяргея Трахімёна. Усе празаікі з’яўляюцца членамі Саюза пісьменнікаў Беларусі, добра вядомыя айчыннаму чытачу.

прэзентацыі

Калі здзяйсняюцца мары?

Яшчэ школьніцай беларуская пісьменніца Валянціна Быстрымовіч марыла стаць капітанам далёкага плавання, нават надумалася паступаць у ваеннае вучылішча. Адказ навучальнай установы збынтэжыў: летуценцы прапанавалі месца буфетчыцы...

Здавалася, мара засталася няздзейсненай. Юная асоба падпарадкавалася волі мудрагелістага лёсу,

які і прывёў яе да пасады рэдактара аддзела часопіса «Алеся», да пісьменніцкай дзейнасці, да творчай сустрэчы з наведвальнікамі філіяла бібліятэкі № 3 імя Уладзіміра Маякоўскага.

З першых жа хвілін Валянціна Быстрымовіч зачаравала прысутных шчырасцю і аптывізмам, а яе імпат, прага да прыгод і вандраваньняў паклікалі ў віртуальнае падарожжа. Ніхто і не заўважыў, як ад дыялогавай

раней у серыі «Сучасная беларуская літаратура» пачылі свет зборнікі аповесцей і апавяданняў «Дараванне», «Душа твая светлая», «Планета ў падарунак», «Размова з люстэркам» і іншыя кнігі. Сярод аўтараў творчага праекта — Алеся Бадак, Віктар Шніп, Таццяна Дземідовіч, Алена Стэльмах, Зіновій Прыгодзіч, Алена Папова, Таццяна Дашкевіч, Настасся Нарэйка, Сяргей Белаар, Валерыі Казакоў, Ніна Рыбкі і іншыя сучасныя пісьменнікі.

Мяркуецца, што ў найбліжэйшы час пабачаць свет новыя зборнікі, што прадставяць найлепшыя творы беларускай прозы, якія ў апошнія гады з’явіліся на старонках літаратурна-мастацкіх перыядычных выданняў: «Польвыя», «Маладосць», «Нёман», «Літаратура і мастацтва».

Сяргей ШЫЧКО

плячоўкі адчаліў карабель, капітанам якога стала Валянціна Яфімаўна. Маршрут ляжаў праз акіяны і пустыні, праз горы і экзатычныя куточки. Завіталі ў краіну дзяцінства, дзе жывуць яе літаратурныя героі, такія ж вядомыя, як сама пісьменніца, такія ж смелыя і адкрытыя новым вятрам. Асабліва цікава, як выклікалі ілюстрацыі чытачоў да твораў Валянціны Быстрымовіч.

Таццяна КАЛЕНІК

«ЛіМ»-люстэрка

Сумеснае выступленне расійскага фальклорнага ансамбля «Ростань» і беларускага «Палескія зоры» прайшло ў Нью-Дэлі. Мерапрыемства адбылося ў Рускім доме ў індыйскай сталіцы ўпершыню. Падчас выступлення «Палескія зоры» прадыманстравалі праграму з беларускіх народных песень, а ансамбль «Ростань» разыграў на сцэне рускую вясельную цырымонію, паведамляе «ИТАР-ТАСС».

Пераможцы і прызёры Рэспубліканскага фестывалю-конкурсу моды і фота «Млын моды» прынялі ўдзел у XIII Міжнародным конкурсе маладых дызайнераў «Рускі сілуэт». Больш за 60 найлепшых дызайнераў з Расіі, Беларусі, Кыргызстана, Азербайджана, Арменіі прадставілі свае калекцыі на под’ёме ў Маскве. Конкурс быў заснаваны ў 1999 годзе і сёння ўяўляе сабой інтэрнацыянальны праект, які аб’ядноўвае творчую моладзь Расіі і шэрагу еўрапейскіх краін. Усеагульнае прызнанне ён атрымаў дзякуючы шырокай геаграфіі ўдзельнікаў і ўражальным узнагародам.

У Маладзечне праходзіць X Форум маладых кампазітараў Беларусі і краін СНД імя М. К. Агінскага, інфармуе БелТА. «Асноўнай ідэяй гэтага праекта з’яўляецца максімальнае садзейнічанне творчаму фарміраванню і раскрыццю асоб маладых кампазітараў з мэтай павышэння прафесійнай кампетэнтнасці», — адзначыў дырэктар Маладзечанскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. К. Агінскага Дзмітрый Рауба. Таксама ў ліку задач — выяўленне перспектывных аўтараў, фарміраванне прапагану па канцэртным рэпертуары для сімфанічных аркестраў краін СНД з ліку найбольш яркіх твораў маладых кампазітараў.

Міжнародны выставачны праект «Сто ўсмешкаў Гагарына. Усмешка для міру» адкрыецца 29 лютага ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. Як паведамляе дырэктар НЦСМ Сяргей Крышталовіч, яка гадоўная ідэя — аб’яднанне ў імя міру. Выставачная частка праекта будзе напоўнена экспанатамі з Аб’яднанага мемарыяльнага музея-запаведніка Юрыя Гагарына, работамі і фатаграфіямі людзей з розных краін. Запланаваны таксама святочныя мерапрыемствы. Праект прадоўжыцца да 21 красавіка.

Ду культуры Кыргызстана плануецца правесці ў Мінску сёлета. Аб гэтым расказаў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Кыргызскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Эрбол Султанбаёў. Кіраўнік дыпламатычнай місіі падкрэсліў, што плануе ўдзяляць прыярытэтную ўвагу палітычнаму, гандлёва-эканамічнаму і гуманітарнаму ўзаемадзеянню паміж Беларуссю і Кыргызстанам. Сёлета ў Вішэку какаецца правядзенне чарговага пасяджэння між-урадавай камісіі, дадае агенцтва «Мінск-Навіны».

Біц прыстаюць пад Музей археалогіі Санкт-Пецярбурга. Як паведамляе «ИТАР-ТАСС», Канцэпцыю музея адобрыў Савет па захаванні культурнай спадчыны. Асноўная выставачная прастора будзе ў шпіцы Меншыкава бастыёна, падзеленага на дзве зоны — археалагічных раскопак і дрэваземляной крэпасці часоў Пятра I. У Пятроўскай курціне створаць памяшканні для часовых экспазіцый з магчымым размяшчэннем лекторыя і фондасховішча. Мяркуецца, уваходная група з вестыбюлем, касамі і гардэробам будзе размешчана ў казематах.

Баёнік «Опенгеймер» Крыстафера Нолана атрымаў сем узнагарод на 77-й цырымоніі ўручэння брытанскай прэміі BAFTA. Урачыстасць прайшла ў Лондане, удакладняецца на партале film.ru. Карціне даліся прызы за найлепшыя фільм, рэжысуру, мужчынскае ролю (яе выканаў Кіліян Мерфі), ролю другога плана (сыграў Роберт Даўні маладшы), саўндтрэк, апэратарскую работу і мантаж. Між іншым, пяць прэмій атрымалі «Бедныя-няшчасныя» Ёргаса Ланцімаса. У тым ліку перможцай стала Эма Стоўн як выканаўца галоўнай ролі.

Намінант на «Оскар» рэжысёр Ёргас Ланцімас працуе над новым праектам — рамкікам паўднёвакарэйскай камедыі «Выратаваць зялёную планету!». Здымкі сай-фая пройдуць гэтым летам у Вялікабрытаніі і ЗША. Сюжэт расказа пра чалавечы Тэдзі, які лічыць, што Зямлю хутка захопяць прышэльцы з планеты Андромеда. З мэтай прадукцыі напад іншапланетных монстраў героі выкрадае Мішэль, кіраўніца вядомай фармацэўтычнай кампаніі. Дэталі сюжэта змешчаны ў выданні Variety.

Французскі рэжысёр Люк Бэсон працуе над чарговай адаптацыйнай рамана «Дракула» Брэма Стокера. Галоўныя ролі выканаюць Калеб Лэндры Джонс, які нядаўна з’яўся ў фільме рэжысёра «Догамен», і Крыстаф Вальц, лаўрэат «Оскара», найбольш вядомы на карніках Квенціна Таранціна «Бяслаўныя вырадкі» і «Джанга вызвалены». Новы праект Люка Бэсона быў прадстаўлены на Еўрапейскім кінарным. Здымкі буйнабюджэтай стужкі стартуюць да канца года, інфармуе Deadline.

Цікавіні ад Яўгенія ШЫЦЬКА

Найвялікшы скарб

Кожная карціна, узятая ў галерэю, і кожная прыстойная кніга, якая трапіла ў бібліятэку, якімі бы малымі яны ні былі, служачы вялікай справе — назапашванню ў краіне багаццяў.

А. П. Чэхаў

На Гродзеншчыне, на беразе адной з найбуйнейшых рэк Беларусі — Нёмана, у пасляваенны час (1946) у горадзе Масты была створана раённая бібліятэка, якая размяшчалася ў невялікім пакойчыку мясцовай школы. Цяпер гэта асобны прыгожы будынак, нядаўна рэканструаваны.

Аб тым, што такое сённяшняя бібліятэка — памяшканне для захоўвання кніг, рукапісаў, інфармацыі на лічбавых носбітах альбо, як сцвярджаў В. Г. Бялінскі, «найвялікшы скарб», паразважалі з дырэктарам Мастоўскай раённай бібліятэкі Таццянай Стэльмах.



Таццяна Стэльмах.

Летась адбыўся ўжо трэці. Кожны з іх дае магчымасць на працягу чатырох дзён, як правіла з 12 да 15 верасня, прыняць удзел у творчых сустрэчах, падчас якіх жыхары і госці Мастоў могуць пазнаёміцца з вядомымі празаікамі, паэтамі, выдаўцамі, кампазітарамі, мастакамі, задаць пытанне аўтарам і атрымаць аўтограф. Асабліва цікава з'яўляюцца бібліятэчныя падворкі «Штурманы кніжных мораў», якія арганізуюцца сельскімі бібліятэкарамі.

Не магу не расказаць яшчэ аб адной навіне. У 2023 годзе фондам «Русский мир» была падтрымана заяўка на выдзяленне гранта на рэалізацыю гуманітарнага праекта «Руская народная казка як феномен нацыянальнай культуры», распрацаванага ДУК «Мастоўская раённая бібліятэка». Гэта вельмі прыемна і радасна. Падтрымка ў 350 тысяч расійскіх рублёў будзе значнай для нашай бібліятэкі.

— Якія паслугі бібліятэка прапануе чытачу? Якія з іх карыстаюцца найбольшым попытам?

— Прапануем сваім чытачам шмат паслуг, як стандартных бясплатных (выдача кніг і часопісаў, шматлікіх мерапрыемстваў), так і 41 від платных паслуг. Карыстаюцца попытам «Акварыум», майстар-класы па вырабе кветак з паветраных шароў, сувенірная прадукцыя (календары, магніты, бавулькі і іншае), гульнівыя пляцоўкі на свежым паветры «Почытаем, адпачнем, час з карысцю правядзем», што арганізуюцца як у саміх Мастах, так і ў аграгарадках. Праводзяцца забаўляльна-гульнівыя праграмы, дні нараджэння, квэсты. Але ўсё ж асобна хочацца вылучыць работу гульнівага пакоя (толькі платных наведванняў амаль 400, а колькі яшчэ бясплатных!). Нікога не пакідае абыякавым наш міні-музей «Свет дакам'ютарнай тэхнікі» (толькі за 9 месяцаў 2023 года 286 платных наведванняў і 130 бясплатных). А з якім захапленнем дзеці вучацца пісаць пэравай ручкай і чарніламі і маляваць праз рознакаляровыя капіркi!

— Раскажыце, калі ласка, пра перасоўную бібліятэку? Які маршрут у вашага бібліёбуса, як сустракаюць яго жыхары раёна?

— Ідэя стварэння перасоўных бібліятэк не новая. Такія бібліятэкі працуюць у многіх краінах. Што тычыцца нашага раёна, то, калі ў канцы 90-х гадоў мінулага стагоддзя было 38 бібліятэк, на сёння іх толькі 15. Скарачэнне адбывалася паступова, але ўжо ў 2007 годзе востра паўстала пытанне аб набывці бібліёбуса. Я добра памятаю першы выезд. Папярэдне мы заручыліся падтрымкай кіраўніцтва вёска. Але ўсё роўна вельмі хваляваліся, як сустрэнуць жыхары. І было вельмі прыемна, калі ў кожнай вёсцы знаходзіліся людзі, якія сустракалі нас як доўгачаканых гасцей.

І вось ужо 16 гадоў тры разы на тыдзень выязджае бібліёбус па дзесяці маршрутах у сельскія населеныя пункты, дзе няма стацыянарных бібліятэк. Сёння гэта 48 вёска. Дарэчы, многія з іх раскіданы на дзесяткі кіламетраў ад сельскіх бібліятэк. У мінулым годзе паслугамі перасоўнай бібліятэкі карысталіся 385 жыхароў.

З мэтай паляпшэння якасці абслугоўвання насельніцтва аддаленыя вёскі штогод супрацоўнікамі бібліятэкі праводзяцца масавыя мерапрыемствы: экспрэс-навіны, гадзіны цікавых паваданняў, вясчотныя экспрэс-маршруты, акцыі, афармляюцца кніжныя выставы і інш. І, вядома, жыхары раёна з задавальненнем сустракаюць бібліёбус.

— Як захоўвае раённая бібліятэка літаратурную спадчыну Мастоўшчыны?

— На мой погляд, краязнаўчая работа — адна з самых галоўных у дзейнасці бібліятэк. Мы часта едем за многія кіламетры, каб убачыць нешта цікавае.

І пры гэтым зусім не ведаем сваёй мясцовасці. Гэта тычыцца і літаратурнага краязнаўства. Таму, безумоўна, надаецца вялікая ўвага захаванню літаратурнай спадчыны Мастоўшчыны.

Напрыклад, краязнаўчая картатэка, пачынаючы з 1974 года, утрымлівае звесткі аб нашых земляках-літаратарах, іх творчасці, адлюстраванай у перыядычным друку, зборніках і энцыклапедыях. На працягу многіх гадоў шмат матэрыялаў было сабрана ў тэматычных папках. Штогод супрацоўнікамі бібліятэкі выдаюцца буклеты, закладкі, бібліяграфічныя даведкі, прысвечаныя землякам. А ў наш час — камп'ютарных тэхналогій і інтэрнэту — з'явілася магчымасць пашырыць гэтую дзейнасць і зрабіць яе даступнай шырокаму колу карыстальнікаў. Так, з 2018 года працуе краязнаўчая база «Сцежкамі Мастоўскага краю», адзін з раздзелаў якой — «Знакамітыя людзі Мастоўшчыны». У 2021 годзе створана краязнаўчая база «Літаратурная карта Мастоўскага раёна», прысвечаная паэтам, празаікам, літаратуразнаўцам, журналістам, чый жыццёвы і творчы шлях цесна звязаны з Мастоўскім раёнам. Па меры паступлення інфармацыі база дапаўняецца новымі звесткамі. У 2023 годзе раёны конкурс відазрэнтаў «Гонар маёй вёскі» даў штуршок стварэнню яшчэ аднаго электроннага рэсурсу.

На працягу мінулага года нашай бібліятэкай сумесна з раённай газетай «Зара над Нёманам» рэалізаваны праект «Родной край — источник вдохновения», прысвечаны паэтычнай Мастоўшчыне. На старонках газеты мы расказвалі аб нашых таленавітых земляках, іх творчасці, аб вершах і кнігах. А яшчэ быў праведзены конкурс на найлепшы аўтарскі верш, прысвечаны гораду Масты і малой радзіме «Родному краю часцінку сябе прысвячаю...»

— Якія кнігі карыстаюцца найбольшым попытам?

— У наш высакхутасны час, калі жыццё прымушае круціцца як вавёрка ў коле, калі за дзень чалавек атрымлівае вялікую колькасць інфармацыі, вечарам часта хочацца адпачыць за чытаннем цікавага дэтэктыва, фантастыкі, рамана пра каханне... Але я ні ў якім разе не хачу абгульніць густы ўсіх нашых чытачоў. Апошнім часам карыстаюцца папулярнасцю кнігі беларускіх аўтараў. Напрыклад, Сяргея Трахімёнка, Паўла Гушынца, Ганны Чыж-Літас, Ксеніі Бахаравай і многіх іншых. Па-ранейшаму не затрымліваюцца на паліцах і кнігі Мікалая Чаргінца.

...краязнаўчая работа — адна з самых галоўных у дзейнасці бібліятэк. Мы часта едем за многія кіламетры, каб убачыць нешта цікавае. І пры гэтым зусім не ведаем сваёй мясцовасці. Гэта тычыцца і літаратурнага краязнаўства. Таму, безумоўна, надаецца вялікая ўвага захаванню літаратурнай спадчыны Мастоўшчыны. Напрыклад, краязнаўчая картатэка, пачынаючы з 1974 года, утрымлівае звесткі аб нашых земляках-літаратарах, іх творчасці, адлюстраванай у перыядычным друку, зборніках і энцыклапедыях. На працягу многіх гадоў шмат матэрыялаў было сабрана ў тэматычных папках.

— Людзі якіх узростаў катэгорыі з'яўляюцца самымі актыўнымі чытачамі?

— На мой погляд, людзі сталага ўзросту і дзеці.

— А што з папулярнасці дзіцячай літаратуры?

— Знаемства з бібліятэкай і дзяцей адбываецца яшчэ з дзіцячага садка, калі цэлыя групы прыходзяць у бібліятэку на экскурсію альбо на мерапрыемства. Усяго за мінулы год для дзяцей і падлеткаў было праведзена больш за пяцьсот мерапрыемстваў. На кожным з іх — кніга ў цэнтры ўвагі. З цікавасцю слухаюць дзеці і «жывых» пісьменнікаў. Пасля адной з сустрэч дзяўчынка напрасіла дакрануцца да «жывога» пісьменніка, другая — абняць, а хлопчык шчыра паціскаў руку.

— З якімі складанасцямі сутыкаецца сучасны дырэктар раённай бібліятэкі?

— Складанасці існуюць у любога кіраўніка і ў любой сферы дзейнасці. Гэта і фінансавыя цяжкасці, і гаспадарчыя, часта трэба хутка спланаваць і арганізаваць якое-небудзь мерапрыемства. Але ўсе праблемы вырашаюцца, калі побач надзейныя памочнікі — зладжаны, дружныя калектывы. Мне ў гэтым сэнсе вельмі панашанавала. Ганаруся нашым калектывам і ўдзячна за адданасць прафесіі, за добрасумленную працу і падтрымку!

Валянціна ДРАБЫШЭўСКАЯ
Фота даслана аўтарам

— Таццяна Іосіфаўна, як вы сталі бібліятэкарам?
— Мне здаецца, што ўжо гадоў у дзесяць я ведала, што буду бібліятэкарам. І з кожным годам гэтая ўпэўненасць мацнела. Па-першае, я вырасла ў чытаючай сям'і. Па-другое, вельмі любіла гасцяваць у сваёй стрыечнай сястры, якая працавала ў сельскай бібліятэцы. Яна была сапраўднай гаспадыняй «кніжнага царства». Было вельмі цікава дапамагаць ёй разбіраць скрынкі з новымі выданнямі, разглядаць кнігі, быць іх першай чытачкай. І ўжо ў 15 гадоў у час летніх канікул я прыйшла працаваць на месяц у нашу раённую бібліятэку. І не расчаравалася.

— Прафесія бібліятэкара — адна з самых старажытных і паважаных. Якімі кампетэнцыямі павінен валодаць бібліятэкар XXI стагоддзя, каб адчуваць павагу чытачоў?

— Часта бібліятэкара ўспрымаюць як работніка, які проста выдае кнігі. І вельмі цікава назіраць за людзьмі, якія ў сілу розных абставін сутыкаюцца з унутраным жыццём нашай бібліятэкі, з шалёным рытмам, у якім мы працуем. Колькі здзіўлення і павагі! Што патрэбна, каб выклікаць гэтыя пацуды? Любіць сваю работу. Сучасны бібліятэкар павінен быць камунікабельным, мець крэатыўнае мысленне, бо без творчых ідэй і праектаў немагчыма зацікавіць чытачоў. А яшчэ патрэбна быць шматпрофільным айтшнікам. Сучасны спецыяліст павінен ведаць не толькі, што такое Word, але і разбірацца ў інфармацыйных тэхналогіях, валодаць камп'ютарнымі праграмамі, фотаапопам, відэамантажом і шмат чым іншым.

— Якія новыя формы работы з чытачамі выкарыстоўваюць вашы бібліятэкары?

— Сапраўды, без крэатыву ніяк. Кожнае мерапрыемства хочацца зрабіць цікавым, з асаблівай разначаккай, новым элементам. Гэта кніжныя жмуркі, навагодняе канфэці, інтэлектуарыум, вялікія кніжныя гонкі, кніжная эстафета «Брэнд-book», акцыі «Вершы ў падарунак», малюнічы бібліяферверк «Віват, бібліятэка!», майстар-класы па вырабе кветак з паветраных шароў, срэбнае шоу, работа чытальнай залы «Пад блакітным небам», якая арганізуюецца падчас летніх канікул. З задавальненнем жыхары складалі чарадзейную казку пра родны горад.

Летась распрацавана анлайн гульня-вандроўка «Алісасомнія для кнігочеев», якая была прадстаўлена на абласны конкурс «Бібліятэка.by» і атрымала дыплом III ступені ў намінацыі «Найлепшы інфармацыйна-забаўляльны рэсурс, створаны раённай (цэнтральнай гарадской) і гарадскімі бібліятэкамі».

Выклікаў цікавасць у карыстальнікаў бібліятэкі і тэатр ценяў, створаны ў 2023 годзе пры сектары па абслугоўванню дзіцячага чытача.

— Што можна пабачыць у вашым бібліятэчным тэатры ценяў?

— Першая пастаноўка-эксперымента — казка «Церамок». Спецыяльны экран, фігуркі — усё было зроблена рукамі бібліятэкараў. Пасля кожнага спектакля ў гледачоў ёсць магчымасць паспрабаваць кіраваць фігуркамі самому.

Ёсць яшчэ некалькі казак, але асабіста ў мяне, дароўслага чалавека, выклікае мурашкі спектакль «Цені вайны», у якім — цэлае жыццё двух хлопчукоў.

За мінулы год прадстаўленні тэатра ценяў наведалі больш за 450 хлопчыкаў і дзяўчынак і амаль 100 дарослых.

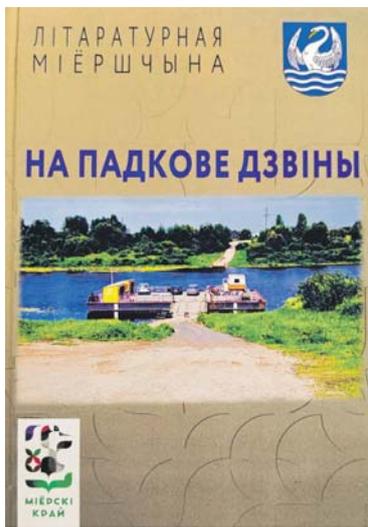
— Раскажыце, калі ласка, пра найбольш значныя ідэі, акцыі, праекты, якія вам удалося рэалізаваць.

— Значнай падзеяй у культурным жыцці Мастоўшчыны стала правядзенне брэндавага мерапрыемства — бібліякаравана «Кнігі будуць МАСТЫ».

Літаратурная падкова Міёршчыны

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі выдана сапраўдная літаратурна-мастацкая анталогія краю — «На падкове Дзвіны». Разам сабраны творы ўраджэнцаў Міёрскага раёна і тых паэтаў, празаікаў, майстроў прыгожага пісьменства, якія спрыялі да гэтай старажытнай старонкі. Складальнік па-свойму ўнікальнай кнігі, якой, выдавочна, усе даследчыкі Міёршчыны будуць карыстацца яшчэ многія дзесяцігоддзі, — Леанід Матэленак.

Чытаем ва ўступе «Поклічнае паэтычнае слова — скарб»: «...Чытач, сёння ў цябе ў руках незвычайны зборнік, які ўпершыню дае матчымасць найбольш поўна, хаця і фрагментарна, пазнаёміцца з творчасцю мясцовых паэтаў і празаікаў, нашых творцаў, што падаравалі свае таленты іншым народам, іншаземцаў, якіх у розныя часы і пры розных акалічнасцях прывабіла цудоўная Міёршчына, край з багатай гісторыяй, непаўторнымі абшарамі квяцістых палёў, цяністых лясоў, маляўнічых азёр, таямнічых, багатых дарамі балот, таленавітых людзей. Няхай ён скіроўвае на далейшы пошук незаслужана забытых ці не ацэненых сучаснікамі імён аўтараў-землякоў, а што яшчэ больш важна — натхняе прадстаўнікоў цяперашняга і будучых пакаленняў міяран — карэнных і прыездных — на творчасць, на папаўненне нашай агульнай літаратурнай скарбонкі...» А вось што піша сам складальнік кнігі: «Сабраць зярняткі рыфмаваных слоў творцаў-землякоў... Вось так вобразна я ўспрыняў калісь ідэю старэйшага калегі-журналіста, паэта з-пад Лявоніі Сяргея Панізьніка ўключыцца ў стварэнне зборніка твораў мясцовых літаратараў. Мяне ўжо не стрымлівала нядаўняе трывалое меркаванне, што ў нашым краі спрадвечных балот і нялёгкай слянянскай працы людзям было не да творчасці, не да кніг. Невыпадкова ж нават пасля дзясяткаў папярэднікаў у тугішы «азёрна-лясны закутак» у пошуках моўных скарабаў наведваўся з калегамі вядомы беларускі фалькларыст і літаратуразнаўца Арсень Ліс. Прыкладна ў той жа час мясцовы краязнаўца Вітольд Ермалёнак пачаў пошукі даўніх рукапісных і друкаваных выданняў, якіх у наступным хапіла для стварэння ў Міёрскай СШ № 3 саліднага музея кнігі і друку, што з'яўляецца ўнікальным для райцэнтра.



Сяргей Сцяпанавіч, маючы вялікі вопыт выдаўца-рэдактара і ўкладальніка, распрацаваў праект зборніка «Літаратурная Міёршчына», прапанаваў для яго загаловак і назвы раздзелаў...»

Леанід Аляксандравіч падрабязна расказвае пра тое, якім быў шлях да ажыццяўлення задумы. І ў гэтым расповеде — пэўны вопыт для падобных творчых, кніжных праектаў для іншых рэгіёнаў краіны, для іншых рупліўцаў, хто хацеў бы захаваць літаратурную памяць свайго краю.

...у кнізе «На падкове Дзвіны» побач з падрабязнымі звесткамі пра гэтых і іншых прыкметных асоб падаюцца перадрукі іх першых публікацый у мясцовай раённай газеце. Хіба ж не цікава, што дасведчаны літаратуразнаўца, доктар філалагічных навук Галіна Казіміраўна Тычка яшчэ ў 1969 годзе школьніцай дэбютавала ў газеце «Сцяг працы» з абразком «Летнім ранкам», а ў 1972-м надрукавала ў «раёнцы» апавяданне «Пралескі»?!

У зборніку, ці нават рэгіянальнай літаратурна-краязнаўчай анталогіі, прадстаўлены творы каля 100 аўтараў. Ужо гэты абсяг уражвае, сведчыць пра высокую плён даследчыцкай працы складальніка.

У першым раздзеле «Абуджаная памяць», які адкрываецца гутаркай Леаніда Матэленка з Вітольдам Ермалёнка «Кніга на музейным стэндзе», у падраздзеле «Творцы першай хвалі» пачатак пакладзены нарысам пра Тэклію Урублеўскую. Звестак пра яе няма. Усе ж доволі цікавая асоба, якую мы не маем права прамінуць у гісторыі літаратуры нашай Айчыны. Сярод твораў «першай хвалі» — Войслаў (Вайніслаў) Казімір Канстанцінавіч Суліма-Савіч-Заблоцкі, Пётра Беларус, Вацлаў Ластоўскі, Пётра Просты, Павел Сушко, Ян Гушка (у перакладзе Сяргея Панізьніка падзелены яго верш «Мястэчка маладосці Дзісна»).

Аснову кнігі складае раздзел «Не зарасці пракладзенаму следу», у якім змешчаны кароткія расповеды пра паэтаў і празаікаў — ураджэнцаў ці жыхароў Міёрскага раёна, членаў пісьменніцкай супольнасці ў пасляваенны час, а таксама іх творы. Алена Баскірская, Наталія Бучынская, Галіна Загурская, Герман Кірылаў, Алена Масла, Сяргей Панізьнік, Франц Сіюк, Пятро Сушко, Міледзій Кукуць, Славамір Даргел, Галіна Тычка — імёны ў беларускай літаратуры вядомыя. Што цікава, у кнізе «На падкове Дзвіны» побач з падрабязнымі звесткамі пра гэтых і іншых прыкметных асоб падаюцца перадрукі іх першых публікацый у мясцовай раённай газеце. Хіба ж не цікава, што дасведчаны літаратуразнаўца, доктар філалагічных навук Галіна Казіміраўна Тычка яшчэ ў 1969 годзе школьніцай дэбютавала ў газеце «Сцяг працы» з абразком «Летнім ранкам», а ў 1972-м надрукавала ў «раёнцы» апавяданне «Пралескі»?!. Уражвае і расповед пра тое, як складана, няпроста ўваходзіць у літаратуру Пятро Сіняўскі, казкі якога сёння добра ведаюць у школах усёй нашай краіны. Шмат вершаў пра свае родныя мясціны напісаў Сяргей Панізьнік, які нарадзіўся ў 1942 годзе. У літаратурна-краязнаўчай анталогіі — і «міёрскія» вершы Алены Баскірскай.

Асаблівае краязнаўчае значэнне мае раздзел «Лёсам далучанія». Тут — і пра Сямёна Полацкага, які, прадчуваючы сваю смерць, «загадзя склаў завяшчанне, значны сумы са свайго вялікага багацця адрасаваў шэрагу беларускіх парваслаўных манастыроў, у тым ліку Дзісенскаму і Міёрскаму», Карла фон Клаўзевіча («...у 1812—1814 гадах на расійскай службе. У Айчынную вайну інспектаваў узвядзенне Дрысенскага ўмацаванага

лагера на сучаснай Міёршчыне...»), Адама Міцкевіча, Аляксандра Рыпінскага, Паўла Шпілеўскага («У 1859 годзе Павел Шпілеўскі падчас свайго падарожжа быў у Дзісне...»), Генадзя Цітовіча («Нарадзіўся ў засценку Рэчкі, ахрышчаны ў Новым Пагосце <...> У Новапагосцкай СШ створаны музей Г. І. Цітовіча»), Адольфа Чэрнага (чэшскі славіст у 1889 годзе з навуковым мэтамі вандраваў па Дзісеншчыне), Отана Гедэмана, Язэпа Драздовіча, Арсена Ліса, Еўдакію Лось, Яўгенію Янішчыц.

А вось што піша сам складальнік кнігі: «Сабраць зярняткі рыфмаваных слоў творцаў-землякоў... Вось так вобразна я ўспрыняў калісь ідэю старэйшага калегі-журналіста, паэта з-пад Лявоніі Сяргея Панізьніка ўключыцца ў стварэнне зборніка твораў мясцовых літаратараў. Мяне ўжо не стрымлівала нядаўняе трывалое меркаванне, што ў нашым краі спрадвечных балот і нялёгкай слянянскай працы людзям было не да творчасці, не да кніг.

Кніга ўражвае і падрабязным выкладаннем — лёсы і творы ўдзельнікаў, выхаванцаў — гісторыі літаратурнага аб'яднання раённай газеты «Сцяг працы» (цяпер яна носіць назву «Міёрскія навіны»). Выдавочна, што грунтоўны фаліант «На падкове Дзвіны» — выданне, якое патрэбна кожнай школе Міёрскага раёна. Праз старонкі кнігі не проста адкрываецца літаратурна-краязнаўчая памяць Міёршчыны, выданне ўсім сваім зместам падае добры ўрок літаратуры, патрыятычнага выхавання. А многія мастацкія тэксты з кнігі — аснова для школьных вечарын, урокаў паэзіі ў школах горада і раёна.

На Міёршчыне ў розныя часы працавала нямаля краязнаўцаў, гісторыкаў. І, магчыма, наступным крокам магло б стаць выданне адмысловага краязнаўчага зборніка, прысвечанага гэтаму рэгіёну. У звязку з хронікай «Памяць. Міёрскі раён» такія выданні ўтвораць патрэбную для асветы і адукацыі грамадства бібліятэчку. А пакуль што звяртаецца да літаратурна-краязнаўчай анталогіі «На падкове Дзвіны», атрымлівайце асалоду ад кожнай яе старонкі.

Раман СЭРВАЧ

Ад Ваўкавыска да Баранавіч

Біяграфія рускага пісьменніка Мікалая Чаркашына самым цесным чынам звязана з Беларуссю. І літаратурная, і жыццёвая. Пераконвае ў гэтым і знаёмства з толькі што выдзеным чарговым — адзінаццатым па ліку (том 11, а частка другая) томам — са Збору твораў Мікалая Чаркашына. Выйшла кніга, у якой ёсць і агульная назва — «Мора любові», — у Выдавецкім доме «Дэскрыпты» ў Санкт-Пецярбургу.

Нарадзіўся пісьменнік у 1946 годзе ў Ваўкавыску ў сям'і афіцэра-франтавіка. Гарнізоны, гарады, якія следы за Ваўкавыскам сталі для Колі, Мікалая Чаркашына роднымі — Слонім, Сморгонь, Баранавічы, Шчучын...

Свайму дзяцінству, юнацтву пісьменнік прысвяціў успаміны, аб'яднання агульнай назвай: «Айда в Сморгонь!». Гэты твор склаў другую частку тома «Мора любові». А ў сваю чаргу ўспаміны «Айда в Сморгонь!» уключаюць апавесці «Мальчык из Волковыска», «Мальчык из Слонима», «Айда в Сморгонь!», «Отрок из Барановичей». Цікавымі



падаюцца старонкі, якія ўзнаўляюць жыццё канца 1940-х — пачатку 1960-х гадоў. Расказваючы пра сябе і пра сваю сям'ю, аўтар звяртаецца і да гісторыі тых адрасоў, дзе праходзіла яго дзяцінства, яго сталенне.

Між іншым, Мікалай Андрэевіч — і цяпер часты гошч у мясцінах, дзе некалі жыў. Ён прыязджае сюды не толькі дзеля таго, каб праіцца сцежкамі, адкрытымі ў даўнія дзесяцігоддзі. Пісьменнік наведвае музеі, знаёміцца з краязнаўцамі і проста з мясцовымі жыхарамі. Мікалай Чаркашын узнаўляе гістарычную памяць пра Вялікую Айчынную

вайну, пра драматычныя падзеі 1941 года ў Беларусі. Як вынік — цыкл раманаў, прысвечаных першаму ваеннаму лету на Гродзеншчыне, Берасцейшчыне. Два з іх — «Брестские врата» і «Генералы сорок первого года» — пабачылі свет у Выдавецкім доме «Звязда» ў 2023 і 2024 гадах...

Тыраж другой часткі адзінаццатага тома Збору твораў Мікалая Чаркашына — 500 экзэмпляраў. Добра было б, каб і гэтая кніга, і ўсё Збор твораў ураджэнца Ваўкавыска, вядомага пісьменніка Расіі трапіў і ў галоўныя бібліятэкі Беларусі.

Мікола БЕРЛЕЖ

Распачаць новы сшытак

Старт 2024-га года. Абноўлены дызайн «Маладосці», нязвыкляя структура вокладкі, але па-ранейшаму пазнавальныя шрыфты і настраёвая графічная выява.

Памятаецца гэтае адчуванне — чагосьці якасна іншага? Для мяне такім чынам працаваў пачатак кожнага навучальнага года, і асабліва прыемна было заводзіць новыя сшыткі — там будзе з'яўляцца ўсё раней не вывучанае. Чамусьці першая ў гэтым годзе «Маладосць» выклікала такую асацыяцыю... Быццам усё знаёмае, але зусім не як раней.

Непрадказальна нумар распачынаецца «арбітражнай прадмоўкай» рэдактара аддзела прозы Ігара Запруднага, якая датычыцца конкурсу на найлепшы прызачны твор для моладзі, аб'яўленага часопісам ў пазамінулым годзе. І лагічным працягам бачыцца публікацыя апавядання «Адэкалонны тыгунь» пераможцы Леры Гілеўскай. Далей у прозе — фантазіяны эскіз Дані Ратайчык, апавяданні Таццяны Дземідовіч, Ліны Мрагі, Яўгена Хвалера і Зіновія Прыгодзіча. Анастасія Хмель, Анастасія Балахонава, Мацвей Лішыня, Валянціна Богдан, Іван Карэнды і Віктар Шніп выступаюць з вершамі. У «Перакладах» — творы Арасія Кірога і Генры Джэймса. Аб дароўных надпісах Уладзіміра Караткевіча распавядае Пятро Жаўняровіч у «Знаках эпохі». Гутарка з Алесем Карлюкевічам на старонках «Люстэрка лёсу» да 60-годдзя пісьменніка, журналіста, рэдактара, а інтэрв'ю з Янай Янішчыц і Мішам Дайлідава — у «Мастацтва». Важна, што працягваецца «Музычны канспект» Святланы Берасцен. Пад пільнае вока літкрытыкаў у нумар трапілі кнігі Івана Канановіча і Андрэя Сідарэйкі.

Выбар, Крэда-шкарпэткі, Явар з Калінаю, Слон і касмічны слізняк

«Нельга хацець "проста на спатканне", на спатканне хоць у канкрэтным чалавекам». Лера Гілеўскай стала пераможца конкурсу апавяданняў «Маладосці» з творам «Адэкалонны тыгунь». Ці варта цалкам злучаць лірычную герайню з аўтаркай — на суд чытачоў. Маладая пісьменніца словамі Юлі разважае аб творчасці, сяброўстве, каханні, супярэчлівасці пачуццяў, эмоцый і паводзін, з імі звязаных. Цікавымі бачацца вобразы, створаныя не толькі праз знешнія рысы, але найперш праз тое, што мы ўспрымаем органамі нюху. Звярніце ўвагу: тое, што грамадствам канвенцыйна асуджаецца, — тыгунь, цыгарэты — выклікае больш прыемныя асацыяцыі ў сувязі з асобай таленавітага Макса, якому сімпатызуе Юля, і быццам прымальны і нейтральны адэкалон стварае смешны і непрыемны вобраз Коціка. У нечым камічны прыём — пэўныя сігнальныя сцяжкі — шарпэткі з надпісамі, якія выбірае пад пэўную падзею герайня, а напрыканцы — проста белыя.

Даня Ратайчык у фантазіяным эскізе «Зімяны чары» апелюе да традыцыйнага змагання супрацьлегласцей. Адухаўленне ўсяго навокал та, дзе няма ніводнага чалавека. Купалавы Явар і Каліна ў галоўных ролях, узгаўленне, ажыванне праз безапалячывую, чыстую любоў, праз святло. Гэты твор пра безумоўную надзею: «Што такое тры месяцы сну для векавых дрэў, для старажытных рэк? Амаль нічога, тым больш калі ведаеш, што гэта не назаўжды».

Таццяна Дземідовіч у «Палыванні на Слана» дэманструе, як дзеля высокай мэты можна прыдумаць цікавую гісторыю і што маніпуляцыя бывае пазітыўнай.

Перад лірычным героем Ліны Мрагі — Ангелам Пузіковым — стаіць сур'ёзнае пытанне: ці варта ісці на парушэнне закона, няхай сабе і дзеля высокай мэты.

Твор Яўгена Хвалера, вызначаны як «апавяданне-быль», адрозніваецца настройвацца на аўтабіяграфізм (і гэта не пазбаўлена глыбы, калі ведаць, што Яўген Іванавіч настаўнічаў у коласальскіх мясцінах). Выбіраць для сябе штосьці — важны навык. Выбар заўжды звязаны з рацыянальным і эмацыянальным у чалавеку. Ці ёсць у свеце нейкае «правільна» ў дачыненні да інтымнай сферы? Ці ясна мы ўсведамляем адценні і глыбіні прыязнасці: сяброўскай сімпатыі, жарсці, захапанасці, любові, кахання? Ці заўсёды ідзём за сваім, а не чужым меркаваннем або ідэяй?

Проза «старой школы» Зіновія Прыгодзіча паказвае праблемы, якія выклікаюць часта супярэчлівыя рэакцыі ў грамадстве. У апавяданні «Марыя-Марыйка» — пра рэгуляванне «градуса маральнасці». «Запозненае прызнанне» — пра тое, як цяжка выбудоваецца ўзаемадзеянне паміж людзьмі, якія не ўмеюць камунікаваць. У творы «Беражонага Бог беражэ» галоўны герой літаральна збягае ад магчыма шчаслівага стасунку на карысць завяршэння лёсавырашальнага працоўнага расследавання. Чытачам дзвядзеціцца паразважаць, у якой ступені атачэнне чалавека можа ўмешвацца ў яго асабістае жыццё, ці часта і ў поўнай меры ў стасунках асоба бярэ адказнасць за ўчынкi і рашэнні або спадзяецца на іншых і волю лёсу.

Прыватныя сэнсы

Сталая паэзія прадстаўлена вершамі Івана Карэнды, Віктара Шніпа і Валянціны Богдан.

Нізка «Родная зямля» Івана Карэнды — хваласпеў Бацькаўшчыне, матчынай мове, служэнню творчасці. Важная тэма, якую закранае аўтар, кім ёсць паэт для грамадства, кім будзе ў вечнасці:

*У свеце, звар'яцелым і злачынным,
Патрэбы ў іх працоўных больш няма...
І няўжо Паэзія намрэ без даў прычыны...
Гэты верш я напісаў дарма?
(«Ода шасцідзясятнікам»)*

«Снег і святло» пісьменніка і рэдактара Віктара Шніпа — шэраг лірычных зімовых міні-сюжэтаў і некалькі «круглагадовых», якія каларыстычна ў большасці сваёй нагадваюць кадры чорна-белага фільма, дзе час ад часу з'яўляюцца пэўныя таніраваныя дэталі: жоўты агністы жук, чырвоныя ад холаду рукі, каларыявыя языкі полымя, потым сіняе неба і лён, зеляніна на маладых дрэвах, залаты ліст... Здаецца, падкрэслівала і раней у неверагодную аб'ёмнасць вобразаў, адрозных на дотык, пах, тэмпературу, тэкстуру, колер, форму, уласцівасці гукаў — усё, што толькі можна адчуць. Праз іх сягаеш у глыбінні спасціжэння прыроды істот, рэчаў і з'яў, нібыта бачыш, якія змяняюцца з цягам часу. Паэту нічога не застаецца, як быць прыхільным да ўсяго навокал, так нараджаюцца важныя вобразы літаральна з таго, што пад нагамі:

*Лісцэ, прашытае вясноваю травой,
Ужо ніколі з ветрам болей не ўзліяцям.
І што мне сёння, белы свет,
рабіць з табой,
Калі табой не захапляцца і любіць?
(«***Лісцэ, прашытае вясноваю травой...»)*



Валянціна Богдан пераплітае ў вершы «Сон» святло памяці пра магулю, сум па доме і мінуўшчыне, любоўю да малой радзімы і роднай мовы. Увасабляюцца адзначаны матывы праз спрадвечны занятак — ткацтва. На жаль, тое, што адбываецца з лірычнай герайняй, толькі мроіцца, а рэчаіснасць набліжае абуджэнне:

*Узор беларускі і песня Радзімы
Зліліся ў тварэнні матулі...
А недзе звініць так настыйрна
будзільнік,
Мелодыю родную глушачы тую.*

Паэзія маладых распачынаецца трыма вершамі Анастасіі Хмель пра каханне, пра любоў, пра ўнутраную раўнавагу. Цікавы рэдактарскі ход матыва выбар загаловаў і для падборкі, дзе «Сонца ў сінх хвалюх», паводле зместу, не адпавядае сімпатыям аўтара. Наогул, заключны верш-трылет у сімвал, вільготным і туманным Мінску чытаецца надзвычай гарманічна.

Самая маладая паэтэса нумара Анастасія Балахонава дэкларавае няспыненнасць «У пошуках новага сэнсу». Нясмелыя першыя інтымныя пачуцці, змаганне з будзённасцю, мары, выўленне ўласнага шляху, пераадоленне перашкод:

*Я ўдыхаю наветра з болам,
Вывыхаю дурным пытаннем:
Я даскочыць хачу да столі,
Ці праіду ў выпрабаванне?
(«***Назаўжды чарнавік: «Вітаю!»...»)*

Калі чытаю вершы Мацвея Лішыня, то не знікае адчуванне пошуку нейкай хованкі, месца спакою і моцы. Такого, дзе можна схавачца і быць з каханым чалавекам — кутка, якому можна даверыць усё добрае і дрэннае.

Філасофскія развагі і лірыка кахання — тое, што вядзе нас да паэта ў нізцы.

*Хочацца заўважыць, што дзесці
змест і сэнс нашай маладой паэзіі
пераважаюць над формай — ды,
спадзяёмся, гэта толькі справа
шліфоўкі майстэрства. Зрэшты,
можна спісаць такую з'яву на наш
хуткі век.*

Пераклады. Мастацтва. Асобы. Крытыка

Замежная літаратура дзякуючы супрацоўніцтва часопіса з Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэтам прадстаўлена навелай «Салітэр» з кнігі

«Казкі аб каханні, вар'яцтве і смерці» (1917) уругвайскага пісьменніка Арасія Кірога ў перакладзе з іспанскай мовы Кацярыны Пашкевіч, а таксама пачатакам апавядання «Уцешны куток» (1908) Генры Джэймса, перастворанага з англійскай Марынай Макарыч.

Даследчык Пятро Жаўняровіч у сваім артыкуле звяртае ўвагу на важныя рэчы, звязаныя з набыткам Уладзіміра Караткевіча, а менавіта на дароўныя надпісы пісьменніка дзецям і моладзі. Літаратуразнавец звяртаецца да гэтай часткі дакументаў, звязаных з творчасцю класіка, падкрэсліваючы: «Сам настаўнік па адукацыі (працаваў у школе ў 1954—1956 гг. у вёсцы Лесавічы на Украіне і ў 1956—1958 гг. у Орышы), пісьменнік звяртаецца да адрасатаў як да роўных, дае парады, жартуе, паказвае, якімі хоча іх бачыць. Часта У Караткевіч заклікае маладых людзей быць вартымі здзейсненага іхнімі бацькамі, якія адана служылі сваім талентам, сваёй працай у імя працвіцання Беларусі».

У «Люстэрку лёсу» знаходзім гутарку Ясені Аляксеевай з Алесем Карлюкевічам — старшынёй СПБ, краязнаўцам, пісьменнікам, журналістам, рэдактарам з нагоды яго 60-годдзя. Яна датычыцца і пэўных глабальных пытанняў, і адначасова вельмі асабіста, дзесці сур'ёзна, дзесці іранічная — пра натхненне, пошукі, працу, дасягнутыя і недасяжныя.

Рубрыка «Мастацтва» адкрываецца інтэрв'ю Тамары Аўсяннікавай з Янай Янішчыц — студэнткай Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў па спецыяльнасці «Манументальна-дэкаратыўнае мастацтва (рэстаўрацыя)», унучкай паэтэсы Яўгені Янішчыц.

Ксенія Зарэцкая ўвасабляе ў матэрыяле «Чужое паліто» Мішы Дайлідава вобраз свайго калегі, знамяноўца, што ўся разнастайнасць вобразаў мастака, створаных масавай культуры бляне перад вобразам мастака рэальнага: «Таго, чый смех чуецца нават скрозь зачыненыя дзверы. Таго, хто ходзіць з выпаненымі крэйдзі на палцымі. Таго, хто робіць кожную вокладку «Маладосці» асабіста». Раю пачытаць артыкул усім, хто хоча болей ведаць непасрэдна пра Мішу Дайлідава і пра ўнутраную кухню часопіса.

«Арт-публіцыстыка» працягваецца «Музычным канспектам» № 2 ад Святланы Берасцен, распачатым у № 8 за 2023 год. Гэтым разам занатоўкі прысвечаны 90-годдзю Беларускага саюза кампазітараў. Аўтар робіць і невялікі экскурс у гісторыю, распавядае аб жыцці Саюза кампазітараў БССР, напрыклад, аб строім адборы членаў, маштабных мерапрыемствах. Чакаем працяг.

«Твор, які прэтэндуе на гістарычнасць, гуляе з містыфіцызмам, і аўтар імкнецца падаць гісторыю вайны ў нязвыклым ракурсе», — Яўгенія Касіловіч прапануе рэзэнзію на аповесць Івана Канановіча «Золата Чынгісхана».

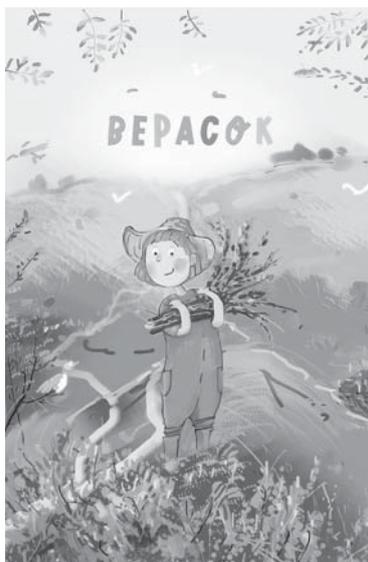
«Хабар звываіна — хто дае і хто бярэ — вымраецца грашыма, і я штосьці ніколі не чуў, каб у якасці яго нехта прапанаваў кнігу», — Анатоль Зэкаў распавядае пра кнігу Андрэя Сідарэйкі «Хабар» («Чатыры чвэрці», 2023) у кантэксце сучаснай гумарыстычнай літаратуры, якой не так і шмат. Наўрад ці тэкст можна назваць сухой рэзэнзіяй, хутчэй, ментарскім або сяброўскім водгукам, калі ўлічваць працяглае супрацоўніцтва А. Зэкава і А. Сідарэйкі.

Рубрыка з развагамі «Друкаваныя выданні VS электронныя носьбіты» чакае самых пільных па-за зместам.

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

Словы цешаць, як крынічка...

Не ведаю, як каму, а мне, калі пачую знаёммы з маленства словы «верас» і «верасок», адразу прыгадваецца чамусьці незабыты падарунак вясковага пчаляра Ціта, які ён у глінянай місачцы падсоўваў мне, пастушку, пасля аднавання за яго чарговай радодзі: «Не глядзі, што ён трохі з вашчынай. Гэты мядок — верасовы, самы позні і дарагі для пчолак». Што гэта сапраўды так, я потым яшчэ раз пераканаўся, знайшоўшы ў паэты Анатоля Вялюгіна такія крылатыя радкі: «Спыве найлепшым у пчалы // узятка верасовы».



І не толькі гэтыя асацыяцыі ўзніклі ў маёй памяці, калі ўзяў у рукі нядаўна выдадзеную чытанку для дзяцей «Верасок». Быў у мяне і свой «Верасок», пра які я рупіўся з месяца ў месяц цягам дваццаці двух гадоў, працуючы ў рэдакцыі часопіса «Бярозка», — старонкі, дзе друкаваліся творы юных чытачоў, тых, хто спрабаваў знайсці сваю сцяжынку ў творчасці. Не адной сотні пачаткоўцаў дазволіў ён адведць «смак» першай літаратурнай удачы, знайсці падтрымку і натхненне, каб з гадамі здзейсніць сваю мару. І я ніколі не здзівіўся, калі ўбачыў у чытанцы імёны чатырох «выпускнікоў» таго, бязроўкаўскага «Вераска», і змог прычасціцца творча-паэтычным «узяткам» слынных сёння майстроў слова Аляса Бадака, Анатоля Эзэва, Уладзіміра Мазго, Аляса Карлюкевіча...

А ўсіх іх, паэтаў і празаікаў, каму выпала гонар (я не перабольшаю!) падзяліцца сваім незвычайным «меданосам» з дзецьмі дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту, бо менавіта ім найперш адрасаваны «Верасок», — не так і мала, ажно шэсць дзесяткаў набіраецца. І, напэўна, не будзе лішнім сказаць дзякуй пісьменніцы Іне Фраловай, якая змагла надзвычай рупліва і ўдумліва адшукаць у кожнага з аўтараў гэтай чытанкі сапраўды вартыя творы, зрабіўшы усё, каб сустрэча з «Вераском» стала для дзяцей і дарослых не проста чытанкай, а святкам. Тым болей, і каларовае аздабленне мастацкі Ляны Жванія надзвычайна выразна і багата адпавядае гэтаму вызначэнню.

Пра ўдумлівасць і стараннасць працы над «Вераском», пра змястоўнасць і шматпланавасць яго можна ўжо меркаваць нават па колькасці тэматycznych раздзелаў, з якіх чытанка складзена: іх — восем! І кожны мае сваю дакладную, не выпадковую для яго назву: «Калі я шчаслівы!», «Зямля і неба — свет адзін», «Планета дзяцей», «Год і яго род», «Васільковы вянок», «Сонечная сечка»...

Пачынаецца ж «Верасок» з раздзела «Ку-ка-рэ-ку, певунок!». У ім, апрача фальклорных калыханак і забяўлянак нахвалі: «Сарока-варона кашу варыла...» і «Гушкі, гушкі, гушкі, прыляцелі птушкі...», змешчана нізка твораў сучасных беларускіх паэтаў, якія вельмі блізка па сваім матывах да вуснай народнай творчасці. Як у таго ж Васіля Віткі: «Ідзі, ідзі, дожджык, // Звару табе боршчыку, // Пастаўлю пад лаўкаю, // Накрыю лопаткаю. // Пастаўлю пад сенцамі, // Накрыю паленцамі. // Пастаўлю пад елкаю, // Накрыю талеркаю. // Талерка не здымца, // Дожджык не сунімецца».

Душэўнай цеплынёю, любасцю пацужа да самых родных і блізкіх для кожнага дзіцяці людзей прасякнуты творы, што змешчаны ў раздзеле «Калі я шчаслівы!». Сапраўды, калі дзеці такія цікаўныя і няўрымслівыя, а часам і не заўсёды паслухмяныя, адчуваюць сябе шчаслівымі? Напэўна, у першую чаргу тады, калі яны кожны дзень, кожную хвіліну адчуваюць любоў, ласку

і клопат матулі, якая «і прамовіць ласкавае слоўца, і сама засвеціцца — як сонца»; увагу, усмешку і дабрыйно выхавацельніцы ў дзіцячым садку, якая «нібыта казачная фея, усё ведае, умее»; усіх блізкіх сэрцу людзей, якія даюцца нам у маленстве, мабыць, самім Усявышнім, каб яны заўсёды былі побач з намі, дарылі радасць шчырага сяброўства і дабрадзейства, вучылі ўменню жыць. З любоўю да роднага слова, з любоўю да Бацькаўшчыны. Менавіта пранікнёным пацуждём такой радасці, душэўным харавостам слоў, якія мы любім змалку, і прасветлены паэтычныя радкі Міколы Маляўкі, што сталі своеасаблівай запеўкай да ўсяго раздзела «Калі я шчаслівы»:

*Мама, тата,
Брат, сястрычка —
Словы цешаць, як крынічка.
Кожны гук —
Нібы струменьчык,
Зяе ў ім святла праменьчык.
Які і словы
Край, Радзіма,
Замуціць іх —
Немагчыма.*

Я ўпэўнены: спадабаюцца чытачам і вершаваныя творы іншых паэтаў, што змешчаны ў раздзеле «Калі я шчаслівы», ды найбольш, напэўна, ім прыйдзецца да душы (і мне таксама!) крышку іранічна-філасофскай верш Анатоля Ірчанікава «Цікаўны ўнук». Аднае раніцы хлопчык запятаў у дзядулі: «Дзед! З якой такой пары // Я — маленькі, ты — стары?» Які адказ быў? З лёгкай хітрынкай, але ж па-жыццёваму разважлівы і мудры: «— Справа, мусіць, не ў пары. // Наш узрост — жыцця дары. // Мне таму старэнкім быць, // Каб цябе дабра вучыць».

Асаблівай шчодрасцю на разнавыкладнасць сюжэтаў, аўтарскую вынаходлівасць і прамёнчыкі святла ў абмалёўцы дзіцячых вобразаў, іх забаву і розных захапленняў, на казачнасць у паказе характа і таямнічасці прыродных з'яў, на пазнавальнасць і займальнасць, што звязаны з жыццём нашых добрых суседзяў — розных жывёл і птушак, насельніку раўніннага свету, вызначаюцца вершы і казкі, якія змешчаны ў раздзеле «Планета дзяцей», «Зямля і неба — свет адзін», «Год і яго род». Ім найбольш пашанцавала і на колькасць твораў, і на знаходкі паэтычнага кшталту, якія, на мой погляд, не застануцца незаўважнымі для чытачоў, абавязкова нечым зацікавяць. Як, напрыклад, прыгода з не заўсёды лагодным насельнікам град — часнаком, якую змог падглядзець і прапанаваць маленькім чытачам паэт Віктар Гардзеі.

*На градзе сядзеў часнок
Пасярод гароду.
У расе сівоўзёнай мок,
Мёрз у непагоду.
Тонкі быў.
Ды вось чаго
Сталі пухнуць шчочкі?
Паглядзелі, а ў яго
Выраслі зубочкі.*

Чым гісторыя не такая, як у людзей здароўца. Але, мабыць, не ўсе дзяцей радзіны ведаюць і могуць самі растлумачыць, што за зубкі вырастлі ў агароднага часнака. Без падказкі выхавальніцы або настаўніцы тут ужо наўрад ці абдыжешся. Ці хіба толькі ў гэтым выпадку будучы карыснымі і цікавымі ўрокі «Вераска» для дзяцей?

А якімі бываюць дажджы? Колькі ў месяца імен? Што за кошык вырас пад страхом? Хто самы вусаты? Чаму бусел у вадзе стаіць на адной назе? Што дораць дзеці лету, а расчулена лета — ім? Што шукаў, блукаючы па вёсцы, Шалтай-Балтай? Чаго плакала і бедавала ласцяна, а лось змушаны быў пайсці ў цырульню? Чаму любяць мядзведзя і не любяць ваўка? Хто яна, вожыкава сястрычка? Каго баіцца зубр? Чым не спадабалася вераб'ю світка, якую пашыла яму краўчына вераб'іха? І нарэшце, у чым сакрэт і сіла звычайнага, здавалася б, слова «трэба», чым абавязаны яму людзі і чаму вучыць яго дзяцей?..

Пра ўсё гэта, ды і шмат пра што яшчэ, дзе з лёгкім гумарам, а дзе і ўсур'ез стараліся займацца разказаць сваім маленькім чытачам, а заодно і іх бацькам і старэйшым сябрам паэты Аляксей Пысін, Васіль Вітка, Сяргей Грахоўскі, Пімен Панчанка, Уладзімір Дубоўка, Максім Танк, Ніна Галіноўская, Міхась Пазняк, Будаўкі Улад, Уладзімір Марук, Анатоль Эзэў, Уладзімір Мазго, Аляс Пільмяноў, Мікола Маляўка, Казімір Камейша, Іван Муравейка, Авяр'ян Дзержынскі, Аляс Бадак, Васіль Жуковіч, Іна Фралова, Мікола Мятліцкі, Хведар Жычка, Паўлюк Прануза, Генадзь Бураўкін, Васіль Зуёнак, Валянцін Лукша, Уладзімір Мацвееўка, Данута Бічэль-Загнетава, Віктар Шніп...

Канешне ж, не хапатліва, а з усёй сур'езнасцю, добра ведаючы са сваёй педагогічнай практыкі псіхалогію і мажлівасці чытачоў будучага «Вераска», укладальніца Іна Фралова змагла падбраць творы, якія вызначаюцца не толькі незвычайнасцю і займальнасцю сюжэтаў, яны ў большасці сваёй не дужа шматслоўныя, прывабліваюць жывой вобразнай мовай, трапнасцю аўтарскіх знаходак і дакладнасцю рыфмаў, а значыць, могуць лягчэй запамінацца, даўжэй заставацца ў дзіцячай памяці, паспрыяць абуджэнню цікавасці і павяга да роднага слова. І што яшчэ важна ўжо нават з выхаваўчага боку — прымуціць задумацца над вечным, паразважачым, да чаго неабходна імкнуцца, а чаго трэба пазбягаць, зрабіць пэўныя высновы, бо не толькі дзеля забавы ды прыгожага слоўца прыдумваюцца вершы, адрасаваныя тым, каму яшчэ трэба расці і шмат чаму вучыцца ў жыцці. І найперш, відаць, працавітасці і шчырай стараннасці ва ўсім, бо, як падказвае адзін з раздзелаў «Вераска», хто працуе, той святкуе. Хіба ж не гэта меў на ўвазе паэт Аляс Пільмяноў, прапануючы маленькім сябрам-чытачам працуны радкі свайго «Залатога сонейка»?

*Залатое сонейка
Выбегла на гонейкі.*

*І руплівая пчала
Дзень працоўны пачала.*

*Нават кот-вуркот і той
Ужо вытў сырадоі.*

*Што ж ты спіш усё, малы,
Што не вучышся ў пчалы?*

Надзіва багаты паэтычны дарунак, сабраны ў такі прывабны вянок, гэтак жа прывабна і змястоўна дапаўняе празаічны «ўзятка» «Вераска»: казкі народаў свету, а таксама казкі і апавяданні «Удзячныя словы» Зінаіды Дудзюк, «Чаму сонца рана ўстала?» Расціслава Бензерука, «Папяровы самалёцік» Алены Стэльмах, «Шакаладнае дрэва» Людмілы Рублеўскай, «Жывое радзі» Іны Фраловай, «Акула» Валеры Радунь, «Катастрофа, або Як Наташу дровы пакусалі» Таццяны Дземідовіч, «Насовачка» Галіны Нічшпаровіч, «Сачыненне на галоўную тэму» Аляся Карлюкевіча, а таксама апавяданні вядомых расійскіх аўтараў «Сысункі ў снезе» з «Лясной газеты» Віталія Біянікі і «Проста так» Валянціны Асеевай. І, безумоўна ж, заслужылі павялы той факт, што амаль усе яны вельмі сучасныя па сваім мастацкім асэнсаванні, хоць, здавалася б, праз прызму дзіцячых захапленняў, паводзіні і іх пазнання навакольнага свету, але даволі пераканаўча і рэалістычна адлюстроўваюць

...укладальніца Іна Фралова змагла падбраць творы, якія вызначаюцца не толькі незвычайнасцю і займальнасцю сюжэтаў, яны ў большасці сваёй не дужа шматслоўныя, прывабліваюць жывой вобразнай мовай, трапнасцю аўтарскіх знаходак і дакладнасцю рыфмаў, а значыць, могуць лягчэй запамінацца, даўжэй заставацца ў дзіцячай памяці, паспрыяць абуджэнню цікавасці і павяга да роднага слова.

тыя з'явы і падзеі, якія адбываюцца не дзесяці там, у іншым навакольным свеце, а тут, на роднай зямлі, у жыцці нашых людзей, ці, кажучы вобразнай мовай, у Доме, дзе ёсць усё, каб жыць і радавацца шчасцю мірнага дзяцінства, вучобы і рупнай стваральнай працы. У сваёй Беларусі. Хто яшчэ сумняваецца ў гэтым, няхай асабіва не спытаецца з высновамі, а сам, як і чацвёрта-класніца Каця, гераіня апавядання Аляся Карлюкевіча «Сачыненне на галоўную тэму», задумаецца над тым, што напісаў бы ён, калі б атрымаў на ўроку заданне — напісаць сачыненне на тэму «Сёння дзень маёй краіны»...

Як дэкларае лаканічная анатацыя да зборніка «Верасок», «выданне разлічана на цікаўнага маленькага чытача і яго бацькоў». Таксама кнігу можна выкарыстоўваць для падрыхтоўкі заняткаў і ранішнікаў у дзіцячым садку, урокаў і пазакласных мерапрыемстваў у школе». Мне ж яшчэ ў сувязі з гэтым прыгадалася трапнае вызначанне нашага выдатнага паэта-казачніка і педагога Васіля Віткі. Ён быў глыбока перакананы і заўсёды сцвярджаў, што менавіта ў маленстве ствараецца залаты запас усёго жыцця чалавека, «закладаюцца першаасновы яго душэўнага характа». І ад таго, хто вёў дзіця за руку, хто адкрыў яму навакольны свет, будзе залежаць яго ўзлёт, лёс, будучыня і шчасце».

А «Верасок»? Хіба гэтая, прапушчаная праз дзясяткі добрых сэрцаў яе аўтараў, чытанка — не з тых выданняў, якія, трапіўшы ў рукі зацікаўленых і дойнаных «павадыроў», могуць дабрадзейна паспрыяць паспяховаму ажыццяўленню якраз такога выхавання, стаць найлепшым сябрам дзяцей і ўсім, каму заўсёды прыносяць радасць сустрэчы з нашым мілагучным родным словам!

Мікола ЧАРНЯЎСКІ



Міхась ПАЗНЯКОЎ

* * *

Зіма. Завяя. Студзень месяц,
Імчацца з горкі хлапчкі.
І мне ўсяго, нібыта, дзесяць,
І я няўрымслівы такі.

Вось пад нагамі ліст фанеры,
Эх, пракачуся з горкі сам.
Душа яшчэ не хоча верыць
Маім паважлівым гадам.

Мне галавой хітнуў мужчына,
Маўляў, здзяцінеўся зусім.
Але ўсміхнулася жанчына,
Мяне прызнаўшы маладым.

* * *

Усё часцей мне хочацца дамоў,
Дзе наша хата госяця выглядае,
Дзе тата ўсё шчыруе ля вуллёў,
Дзе мама поле грады, маладая.

І мроіцца наш самавіты сад,
І быццам вее радасцю наўкола...
Шкада, што не вярнуцца мне назад,
Да той часіны сонечна-вясёлай.

Там разам наша дружная сям'я,
Балючых страт яшчэ няма ў паміне,
І ліпы так няшчотліва звіняць,
І бегчы ўдаць так лёгка на сцяжыне.

* * *

Ізноў успомнілася Грэза,
Дзяцінства, лета, водар траў.
На ціхім беразе, гарэза,
Ляжу пасля рачных забав.

Ляжу між медунічных свечак
Ля серабрыстых кос лазы,
І асалода ўсяжж трапеча
На светлых крыльцах страказы.

Мой сябар побач вудзіць рыбу,
Вачэй не зводзіць з паплаўка...
Так шмат гадоў прайшло, а нібы
Не адпускае нас рака.

* * *

Я дзяцінства сваё ўспамінаю —
Між гаючых палёў і лугоў,
Дзе няшчотліва радасць без краю,
Нараджаючы ў сэрцы любоў.

Там і птушкі, і кветкі спявалі
На ўсе светла-жывыя лады.
Там жытнёвыя мудрыя хвалі
Абуджалі душу назаўжды.

Там руплівыя шчырыя людзі
Гартавалі сваёй дабрывёй
І такой, што на свеце не будзе
Па святлістасці роўнае з ёй.

* * *

Мы развітаемся аднойчы
З дзівоснай нашаю вясной,
Ды толькі будуць промніць вочы
Твае заўсёды прада мной.

Суціхне горкі боль разлукі,
Не станеш сніцца па начах.
Ды толькі рукі, твае рукі
Я не забуду на плячах.

Прымоўкну, без цябе бяскрылы,
Душу ахутае імела.
Ды толькі голас мне твой мілы
Не раз напамніць: «Я прыйшла!»

* * *

Усё ў табе запамінаю:
Усмешку, позірк, ласку рук...
Сустрэч, акрылены, чакаю.
І не хачу з табой разлук.

Шануючы сваю дарогу,
Ты на маёй жаданы госць.
Удзячны я бясконца Богу,
Што ты на гэтым свеце ёсць.

Усё між намі застанецца
На ўсе наступныя гады.
І як яно ні назавецца,
Багаццем будзе назаўжды.

* * *

Ёсць тайна вечная ў прыродзе.
Дзе б ні былі мы, кожны час
Былыя, даўнія стагоддзі
Бясконца атуляюць нас.

Заўжды нагадваюць аб нечым
То поля шыр, то плыні ракі,
То мур сівы, то дуб старэчы,
Бо ў іх затоены вякі.

* * *

Я ўсё яшчэ душою там,
Дзе зведаў безліч прыжосці,
Куды так рэзка, нібы ў храм,
Я прыязджаю толькі ў гоці.

Там невыказным характэрам
Яшчэ чакае, кліча рэчка,
Якая велічным святлом
Душу напоўніла навечна.

Дзяцінства там на берагах
Блукае ў радаснай прасторы.
І таямніча па начах
У свет чароўны вабяць зоры.

Прасторы Тараса Шаўчэнкі

Барва ў небе наўшыр разлілася.
Падымае трывогу труба,
Бо прасторы Шаўчэнкі Тараса
Ахінае ўсё болей журба.

Горка стыгне Дняпро, ім апеты,
Стогнуць стэпы, лугі і лясы,
Аклікаюць прарока-паэта,
Прагнуць міру, жыцця і красы.

Хмары віснучь свінцова-цяжкія,
Скаланаецца свет Перуном.
То Кабзар, каб пачулі глухія,
Над зямлёю трасе ланцугом.

* * *

Дзякуй Богу, не шмат нагараў
На нялёгкіх жыццёвых дарогах.
Камянёў не сабраў на душы,
Каб пагрозай былі і трывогай.

Дзякуй Богу, што тым дараваў,
Хто мяне бэсціў подла і хіва.
Дзякуй Богу, што дзякуй сказаў
Тым, хто часам пакольваў праўдзіва.

Дзякуй Богу, яшчэ я — дзівак,
Веру ў сілу добра, чалавечнасць,
Не згаджаюся цвёрда ніяк,
Што яны адыходзяць у вечнасць.



Васіль БАРЫСЮК

* * *

І ў вясновай халаднечы,
што высушвае палі,
пылам-попелам нявечыць,
размятае соль зямлі,
як заўжды, жыццё паўстане:
лісцем, кветкаю, травой,
птушанятамі ў тумане,
навальнічнаю расой...
Трэба толькі на радзіме,
дзе яшчэ жывуць бацькі,
павітаўшыся з усімі,
іх запомніць на вякі,
ноччу кнігавак паслухаць,
жаўрука пачуць удзень,
тарфяною завірухай
перабегчыся ў сухмень,
не знайсці былых крынічак,
дый сябе больш не знайсці...
Раззлавацца, павініцца —
і нанова прарасці.

* * *

Трывае спёка колькі дзён —
ледзь-ледзь расплюшчыць вочы можна.

А думка точыць асцярожна,
што жнівень больш не маладзён.

Уранку чорныя гракі
пасядуць кункай на газоне,
дзе жоўтым лісцем па зялёным
чакаюць восень мастакі.

Пусцее горад, а за ім
жытнёвых ніў знікаюць хвалі,
начамі — туманы паўсталі,
і зорны дождж па-над усім...

Такім бывае родны кут,
калі адрынуць тлум жыццёвы,
няшчыры смех, пустыя словы...
Дзя б я ні быў, я буду тут.

* * *

Светла ў лесе на радзіме.
Адлятаюць жураўлі.

Сонца спее ў небе сінім —
і спаўзае да зямлі.

Дзень мінае вераснёвы —
бесклапотны, залаты,
без пустых, няшчырых словаў:
толькі я і толькі ты.

Надвячоркам успаміны
пра памерлых і жывых.
З цяплым водарам Айчыны
набліжаюся да іх.

Вытываецца дарэшты
дзень вялізны: быццам я
зноў маленькі між аleshын,
побач родная сям'я...

І дзіцячая надзея
на спагаду ды любоў —
і Сусвет крыху дабрэе,
каб адчуў я гэта зноў...

Але ўжо імглісты морак
агародамі брыдзе.
Я — шчаслівы — еду ў горад
і вязу пражыты дзень.

* * *

Кніга ці меч у ножнах —
абрынецца ў нябыт кожны.
І ад жніўняскай пожны
нічога не забаліць.
Нават застанецца калі
словам ці справаю на зямлі.

Хтосьці быў недасяжна вольны,
хтосьці лепшы, а нехта роўняй
у садах, што заліты поўняй
і праліваюцца цераз край,
так што слядоў не шукай...
Грай жа, музыка, грай!

Дзе ты і што — не ўцяміць;
мінулае — толькі памяць:
паверыш — усё запляміць
і выкіне на расу...
Да ранку яго нясу,
а там — усё пад касу...

* * *

Апошнія зялёнкі
збіраем у пяску:
верх — ад марозу звонкі,
ніз — прасіцца ў руку.

І грукаецца ў кошык
зялёнае святло.
Яго не ўзяць за грошы,
не з'есці за сталом.

Я проста буду помніць
рабрысты халадок,
усюды ішэрань, промні...
А на зубах — пясак.



Фота Кастуся Дробава.



Казімір КАМЕЙША

Адзін з маіх сучаснікаў напісаў радкі: «Не такі, як усе, быў такі, як усе...» Удала напісаў. Засела назаўсёды ў памяці. Гэта ён пра генія. Але ёсць у гэтых каламбурнага характару радках тое, што змушае задумацца і паразважаць, бо іншы паэт пра таго ж самага генія скажаў інакш і больш катэгарычна: «Подобных не было и нет». Ніхто не аспрэчвае і першага, і другога. Ну а калі разважаць, дык, кожны з нас і ёсць не такі, як усе астатнія. Добра, калі сам чалавек даказвае тое не адбіткамі сваіх палыцаў, а нечым значным. У жыцці людзі часта ідуць адной і той жа дарогай, але хада па ёй у кожнага своя. Паспрабуйце нават ступаць у чужыя сляды, і сваёй хады ў вас не атрымаецца. У літаратуры і мастацтве часам такое здараецца. Падабенства, якога так баяцца паэты, — з'ява вельмі распаўсюджаная. Яго не трэба блытаць з самапаўтарамі, якія здараюцца нават у генію. І ўсё ж жаданне быць у жыцці не такім, як усе, кіруе чалавекам, і ён хоча быць непадобным на іншых ва ўсім, што тычыцца жыцця-быцця, ва ўсіх сваіх учынках, думках, нават пошуку ўсяго гэтага непадобнага. Паэт не павінен быць такім, як усе, нават тады, калі яго не друкуюць.

Калі творца не можа вам назваць свайго настаяніка (бо не мае яго), ён часта лічыць, што ўсё пачалося толькі з яго. З гэтай думкай ён часам і пакідае літаратуру. А гэта страшна і сумна — як памерці, яшчэ не нарадзіўшыся.

Быў такі наказ ад бацькі: «Ніколі не зайздросць багатаму, у каго многа грошай». Скажаўшы гэта, ён адразу і папраўляў сябе: «Ды ты ім ніколі і не будзеш». Меркаваў, відаць, па сабе.

Я слухаў яго і насуплена маўчаў, а сёння мог бы сказаць, што разуменне багацця ў мяне крыху іншае, чым было яно ў маіх сяброў па дзяцінстве. Ужо тады яны, каб зарабіць свой рубель, нейкаму гарадскому чалавеку взылі бярозавыя венкі для лазні, абдзіралі пушчанскія ліпы, каб прадаць нарыхтоўшчыку лыка, збіралі на продаж грыбы ды ягады. А я зайздросціў дзядзьку Франку, які ведаў і пазнаваў не толькі па апярэнні, а і па галасах усіх лясных птушак, а зайздросціў другою дзядзьку Андрэю, які вучуў мяне араць плугам, хадзіць за бараной, быць усёўмеам у любой сялянскай справе, а зайздросціў яшчэ аднаму дзядзьку Вінаку, які ўмеў іграць на гармоніку і найлепш ад усіх плесці кошкі, ну а касу трымаць мне жадалася так, як умеў я трымаць мой бацька... Вось гэтым багатым я зайздросціў і сёння. Сумна прызнавацца, што ты бедны ў параўнанні з ім, але яно відаць і так, без прызнання. Таму і бягу ўвесь час праз паміць да дзядзькі Франака, каб пазычыць незнаёмую птушку, пазычаю ў сваёй маці нейкую зёлку і кветку, нават нейкае дарагое слова. Добра, калі сама паміць згаджаецца на такую пазыку.

Паміж кубкам і вуснамі

(З новых запісаў)

Люблю перачытваць ліставанне вялікіх людзей. У ім ёсць шмат чаго, што па-іншаму змушае глядзець і на іх лёс, і на творчасць іх таксама. Часам яны ў пісьмах сваіх больш цікавыя і мудрэйшыя, чым у сваіх дзённіках. І сумна робіцца на душы, калі бачыш, як на вачах нашых знікае сам эпістальны жанр. Некалі Вальтэр напісаў ажно 210 тысяч лістоў. З хваляваннем перачытваем мы лісты і нашых айчынных класікаў. А ўсё наша эпістальнае сённяшняе згарае марна ў гарачых ядрах тэлефонаў-мабільнікаў. Нас нават не пачуе вецер, што ўмее слухаць тэлеграфныя праводы. Гэта я пра тое, што страчвае пісьменнік са сваёй «паміжіншага».

У лік таго страчанага часта трапляюць і розныя сустрэчы, пасядзелкі з кавай (і не толькі з ёй). Пацешыла мяне карэспандэтка, якая назвала ўсё гэта «художественнымі іграмі».

Сустрэў знаёмага паэта, якога даўно не бачыў. Разгаманіліся. І, вядома ж, узаемацікавіліся: «А як пішацца і што пішацца?» Я сказаў пра сваё, а ён мне сваё: «Можна, чуў, па тэлебачанні паведмілі, што аб'яўлены конкурс на найлепшы твор пра...» Я даўно ведаў, што ён не толькі цікавіцца ўсім творчым конкурсамі, але і бярэ ў іх самыя напорысты ўдзел. Не памятаю толькі, ці перамагаў калі ў гэтым спаборніцтве. Ён і прызнаўся, што піша нейкі там цыкл вершаў для чарговага конкурсу. На гэтым мы развіталіся. Не хацелася, каб чалавек, які зацыклены на сваім цыкле, траціў дарагія, адпущаныя яму Богам, хвіліны, на нейкія пустыя размовы.

Я ведаў шмат паэтаў, якія пісалі пад нейкі «заказ», нават пад «заданне». Сам некалі, працуючы ў «Вясёлцы», пісаў вершаваныя віншаванні да камсамольскіх і піянерскіх свят. Пісалі некалі паэты і пад даты, якіх у застойныя нядаўнія часы ў календары было дастаткова. Вершы тыя атрымалі культурную назву «дацкія». Самі «дацгане» пра тое не ведалі і ніколі нават не здагадваліся. «Дацкія» вершы, як правіла, былі ўсе «няўдацкія». Сёння паэты ахвотна пішуць пад самыя розныя конкурсы. А іх, конкурсаў, шмат, як і саміх паэтаў. Я ў схільны думаць, што паэт павінен пісаць толькі пад заказ душы і сэрца. Ну і, вядома ж, у меру і сілу свайго таленту.

Пра перакладчыкаў са слоўнікам я ўжо не аднойчы пісаў і да мяне пісалі. Чытач, напэўна, чуў і памятае, як у некага канюшына са стракатлівымі конікамі ў ёй ператваралася ў канюшыну з коньмі, толькі тыя ўжо не стракочуць, а ржуць. Здзіўў крыху мой новы знаёмы, які слова «абьякавы» пераклаў гэтак — «лішчыбыкавоый». Ішоў жа ён шляхам быццам і правільным, узяўшы за аснову рускае «лішчы бы как». І какнуў, бедалага...

Вінная ісціна

In vino veritas — ісціна ў віне, — нагадвае лацінскі афарызм. А сучасны жарт удакладняе: «Ісціна ў віне, але тады, калі віна даказана». А з гэтым вядомым напоем звязана ў мяне самага шмат розных прыпамінаў.

...Ліцідзясцяга гады мінулага ўжо стагоддзя, пачатак шасцідзясятых. Упершыню я знаёмлюся з нашай сталіцай Мінскам, а неўзабаве, атрымаўшы студэнцкі білет, нават прывыкаю да гарадскога жыцця. Вось тут я і заўважыў,

што гараджане-мужчыны бавіць свой час пацягнуліся не ў парк і тэатры, а на тутэйшыя рынкі. Чаго б гэта яны, яшчэ не здагадваўся я. А потым да мяне дайшло. Ды гэта ж туды не на лодках ці нейкіх там каравелах, а на грузных вінных бочках паплылі нашы сябры з сонечнай Малдавіі. Бачыў я іх і на Камароўцы, і на Трактарным. Мой добры знаёмы, нядаўні супрацоўнік Стаўбоўскага райгазета, а цяпер аспірант Акадэміі навук Дзіма Супрун, паклікаў аднойчы на Камароўку, адкуль я вяртаўся ў наш інтэрнат на Свядлова і надта ў добрым настроі. Вялізныя, сцягтыя абручаныя бочкі, шнуркаваліся на прасторным рыначным пляцы доўгім двураддзем. Ля кожнай з наборам шклянчак-маланковак сядзеў, як у прэзідыуме, загарэлатвары малдаванін, роўна і нязлосна гулі восы, і гулі іх растаўраўся ў басавітым гуле мучывінскіх галасоў. Я намаўцаў у кішэні свой бедны студэнцкі рубель, а Супрун мяне стрымліваў: «Пачакай, спачатку расмакуемся, прадэгустуем...» Я зразумеў, што смакаванне было тут бясплатнае. Адпіўшы па глытку з кожнай бочкі, мы марудна прайшлі абодва шнуркі бочак і толькі тады пачалі даставаць свае, студэнцкі і аспіранцкі, рублі. Згадалі цяпер і пра агуркі, якія яшчэ да гэтага набылі ў нейкай бабулі ў якасці закускі. Чарга расцягнулася на ўвесь дзень, яна і хісталася, і мітусілася, перасыпалася то надта крыклівымі галасамі, то звонкім рогатам. Ля чаргі неадступна снавалі ўвішныя цыганкі, а некага ўжо цягнулі дамоў, то штурхалі пры гэтым, то ўтаварвалі. Пазней я даведаўся, як і чым разлічваецца з прадаўцамі за гэтае сонечнае малдаўскае віно. Той, хто меў грошы, вядома ж, разлічваўся грашыма. А той, хто іх не меў, але хацеў выпіць, знаходзіў тое, што можна было закласці за шклянку-другую. Закладвалі гадзіннікі, пярсцёнкі, нават кашулі, рознае начынне. А смэк віна быў такі, што яго не мог паўтарыць ні адзін у свеце напой. Амброзія і толькі, напітак багоў. Хоць нехта казаў, што малдаване тыя часта размешваюць яго ў бочках вёдрамі прастай вады з тутэйшых калонак. Але ж хто гэтаму будзе верыць. Ці мала на рынку пачуеш усялякай брахні. Прыходзілі да бочак і з гармонікамі. Было ўсё, як у нейкай песні. Была і свая песня пра віно. Я нават запісаў яе:

*Я ніў і не напіўся
Праклятага віна.
Я ў бочцы утапіўся.
Чыя у тым віна?*

*Пайшла, замальдавала
У міліцыю жана.
Эх, маць іх, малдаване, —
Спаілі нацана.*

*Віно з праклятай бочкі,
Аж пеніцца, цячэ...
Праціў ітаны, сарочку,
А што праціў яшчэ?
Не ведаю, а п'ю,
Таму вам і п'ю!..*

Не бачыў я, калі з'ехалі, адплылі караванам бочак дарагія малдаване. Загрымеў неўзабаве ў армію. Калі вярнуўся з вайскавай службы, іх ужо на гарадскіх рынках не было. Засталіся толькі жалезныя бочкі на колах з півам ды хлебным квасам. І тады сталічныя прылаўкі пачаў заваёўваць славуці «Сонцадар». Віно з такой назвай, цёмнае, бы дзёгаць, правдалаві ў трохлітровых слоіках, у якіх потым гаспадыні салілі агуркі ды памідоры. Віно каштавала не надта дарагіх

грошай, біла здорава па печані. Твары ў пітакоў рабіліся бурчаквымі і азлылімі. Нездзе гэтым часам мясцовыя заводы пачалі гнаць віно з айчынных яблыкаў, якія дагэтуль ляжалі ападкамі ў шматлікіх айчынных садах і гнілі. У народзе гэтае віно атрымала назву «чарніла». Так яно завецца і да гэтага часу.

На сваё ўласнае віно пачалі ўзбівацца і калгасы. Мой знаёмы прыходзіў будзільні раницію мяне ў гатэлі горада Гродна з пляшкай віна, якое ў прыгарадным калгасе атрымала назву «Прэсідатэль». Назва паддавала ахвоты пакаштаваць важнага напою, а сустрэча з чытачамі наперадзе стрымлівала. Старшынёўскі напітак добра пайшоў вечарам. Сённяшняя ўсе віны маюць такія паэтычныя назвы, што імі не сорамна было б называць зборнікі вершаў. Ды і агульная назва «чарніла» тоіць у сабе нейкі намёк на творчасць. Але ёсць у ім і больш небяспечныя намёкі. Якія толькі ісціны не падкідвае нам жыццё!..

У ранішнім лесе ціха і вільготна. Сонца яшчэ не поўнасьцю развезла і раставарыла ў настывыя вецці ранішні туман. Пераствіваюся з нейкай птушкай, якой не бачу. Як ні прыглядаюся — нідзе не відаць. Гэта ж трэба так прытаіцца ў сваім спраце. Я і не думаў, што птушка аджукнецца на мой выпадковы свіст, які, напэўна, і зусім не падобны на яе. Перагукваліся-пераставіліся мы даўгавата. А потым яна замаўчала. Як ні стараўся падахвоціць яе сваім свістам — усё заставалася без адказу. Няўжо ўчула падман?

Туман нарэшце развезаўся, скончыўся і падман. Вядома ж, зыходзіў ён ад мяне. Але ж нешта мне хацела сказаць тая птушка. Эх, каб ведаць, што...

Хада на месцы... Ёсць і такая каманда ў страйвым вайсковым статусе. Пасля яе звычайна ці пачынаецца, ці спыняецца хада на пляцы. Колькі захоча камандзір — столькі будзе і паўтарачца тая хада без самой хады. Па-іншаму гэта — тапананне на месцы. Колькі яго, гэтага тапанання, здараецца і ў нашым жыцці. Колькі можна было б прайсці шляху, каб перавесці свае крокі на месцы на самі версты! Але калі б я нагадаў пра такую непрактычную арыфметыку свайму сучаснаму ўнуку, пакрыўдзіўся б не толькі ён сам — улаваўся б і яго неўгамонны трэнажорны ровар.

— Верш без назвы! — аб'яўляе паэт і пачынае, націскаючы на ўрачыстасць гукаў, чытаць. А самы дасціпны слухач, які сядзіць заўсёды «на галёрцы», дачакаўшыся канцоўкі, кідае ў залу сваё:

— Дык ён не толькі без назвы, але і без сэнсу...

Смех у зале... І крыўда — на сцэне...

Нідзе не мог я пахваліцца сваім спрытам. Пачуваюся заўсёды нейкім марудным стаячком, гляджу праз адчыненыя дзверцы, як скача, весяліцца і гуляе ў ім агонь. І калі раптам стрэльніў і вылецеў проста на хату вялізны і агністы вугаль — імгненна схпіў яго ў далонь і шпурнуў назад у печку. І нават пальцаў не апёк. Што гэта — той самы спырт ці страх перад агнём? Чалавек і сам часам не ведае, чаго можна чакаць ад сябе самога. Гэтак амаль заўсёды бывае і калі садзіцца за новы твор.

Паэт адказны за чужы боль...

У туркменскай і беларускай паэзіі даўняе сяброўства. Сярод перакладчыкаў твораў нашчадкаў Махтумкулі на беларускую мову — Максім Танк, Рыгор Барадулін, Віктар Шымук, Алег Лойка, Мікола Мятліцкі, Казімір Камейша, Віктар Шніп, літаральна дзясяткі нашых паэтаў!.. У Мінску асобнымі кніжымі выданнямі пабачылі свет проза і паэзія Берды Кербабаева, Каюма Тангрыкуліева, Агагельды Аланазарава, Нуры Байрамава... Было выпушчана некалькі калектыўных зборнікаў — паэзіі, апавадання, дзіцячай літаратуры.

І цяпер, пасля развалу Савецкага Саюза, беларуска-туркменска літаратурны сувязі не парушыліся. Як прыклад — выданне вялізнага тома паэзіі Махтумкулі, на старонках якога ў большасці былі прадстаўлены новыя пераўвасобленні неўміручай творчасці класіка ўсходняй паэзіі.

Новая падборка ў газеце «Літаратура і мастацтва» прадстаўляе трох паэтаў. З вершам пра Махтумкулі

выступае Гурбангулы Бердымухамедаў. У свой час у Мінску па-беларуску выдалі яго раман, прысвечаны дзядулю-настаўніку. Верш Г. Бердымухамедава пераклаў Навум Гальпяровіч. Творы Курбанназара Эзізава і Керыма Курбаньяпесава — Рагнеда Малахоўскі.

Мне давлялося быць знаёмым з народным паэтам Туркменістана Керымам Курбаньяпесавым (1929—1988). У яго творчай біяграфіі — сустрэчы з народнымі паэтамі Беларусі Піменам Панчанкам, Нілам Гілевічам, беларускім празаікам Алесем Жуком, ліставанне з народным паэтам Беларусі Максімам Танкам, сяброўства з беларускім пісьменнікам-дакументалістам і краязнаўцам Міколам Калінковічам. Керым Курбаньяпесаў і перакладаў вершы беларускіх паэтаў. Рэзананс у свой час, у 1987 годзе, выклікала перакладзеная ім на туркменскую мову «Паэма сораму і гневу». «Жыццё — з любові, працы і пакут, // Адновім

чалавечую іх вартасць! // А гнеў і сорам мне душу пакуць, // І гне маё сумленне вінавагасць...» Рэзананс быў настолькі шырокі, што неглы было знайсці нумар «Эдэбіят ве сунгат» («Літаратура і мастацтва») з публікацыяй, а званкі, якія ішлі да Керыма-ага, былі звязаны з ацэнкамі яго смеласці і здольнасці ўбачыць актуальні тагачаснага развіцця грамадства ў Туркменістане, як быццам аўтарам (а не перакладчыкам!) тэксту быў сам Керым Курбаньяпесаў. Вялікія творцы заўсёды адказныя за агульначалавечыя праблемы, здольны адчуваць чужы боль... Як і Махтумкулі — Вялікі Фрагі, чья творчасць дайшла да нас праз смугу стагоддзяў. Дарэчы, 2024 год — Год Махтумкулі ў культурным календары многіх краін Азіі.

Прыемна, што публікацыя паэтаў Туркменістана дапаўняюць іх партрэтныя малюнкi, здзейсненыя беларускім мастаком Камілем Камалам.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Керым КУРБАНЬЯПЕСАЎ

Ысманак

Цяжкое калоссе вышэй і вышэй...
Але пустазелля сцяблінка тырчыць —
Падумаў: сарваць яе трэба хутчэй,
Каб шкоды ўраджаю не стала рабіць!

Руку да травы працягнуў, каб зламаці,
Карэнне дастаць, бо ў зямлі яе сіла.
«Чакай! Пра яе мне раскажыла маці!»
І нібы вуголле далонь апаліла...

Дзяцінства галоднага згадваю дні.
Я добрую гэту траву пазнаю —
Варылася доўга яна на агні,
Калі смерць чакала здабычу сваю.

Адзінока ежай ты быў, ысманак!
Ад голаду вырочыў нас, ысманак!
Схіліўшыся па-над кіпячым катлом,
Матуля мая прыгаворвала так:

«Вайна нас накрыла, і беды, і зло, —
Дык будзь абярэгам, трава ысманак!»

Мне гэта трава — падарункам у лёсе.
Удзячны іду я па мірным жыцці.
Прыглядай за велічным нашым калоссем,
Трава ысманак, бесклапотна расці!

Маці

Хіліла сонца да заходу,
Нябёсаў ззяла назалота.
На твар зямлі, на ўсю прыроду,
Здавалася, сышла пяшчота.

Курбанназар ЭЗІЗАЎ

Сябар

Мора ў штыль — сусветная плошча,
Дзе глыбінняў не змерыць лот...
А ў час буры — сурова моршчыць
Мысляра лоб, вялізны лоб.

Як маршчыны на твары — хвалі,
У кожнай — думак за цэлы век!
Не злічыць іх жывыя каралі —
Яны дзёрзка ляцяць уверх.

Я хацеў бы, як з мудрым старцам,
Што жыцця бераж свайго жар,
Сум і радасць дзяліўшы, застацца
З родным морам — да твару твар.

Пільна каб азіраючы далеч,
Вольнай птушкай да неба
ўлятаць,
Далягляду абмежаванасць
Як абруч ці каліца ірваць.

Не лянвы я, спрытны, як вецер.
Прайдучы ўсоды: ад мора да гор,
Буду падаць з шахцёрскай клецыю
І ў скафандры ўлятаць да зор...

Далягляду ў каханні — не будзе!
Да людзей быць чулівым змагу.



Керым Курбаньяпесаў.
Малюнак Каміля Камала.

Сяло драмала і ўсывыні...
З цяснiны раптам блізкіх гор
Звяры карычневяы выйшлі,
Каб ірвануцца на прастор.

Ды не звяры то з белай грывай
Да нас імчаць за валам вал.
І шум паспешлівае пльні
Хіснуў даліну, як абвал.

Панесла ў страшнай кругаверці
Авечак, коз, нібыта смецеце.

Далягляду ў самоце — не будзе!
Вораг з'явіцца — перамагу!

Калі злы ты — жывеш без спагады.
Трэба будучаму служыць.
Ненавiдзячы без далягляду
Ўсё, што перашкаджае жыць!

Аканыцы ў Сусвет расчыняю!
Але ў зорным крузе кругоў —
Мора — мой адвечны Настаўнік,
Мой таварыш без берагоў.

Мая зямля

Я хлеб твой еў, я браў тваю соль,
Я шлях твой вяршыў,
трываю твой боль,
І спатыкаўся, і зноў уставаў,
Але ніколі табе не ілаў.

Першае слова маё — табе,
Першая ласка мая — табе.
Хлеб твой і соль я тваю паважаў,
І аніколі табе не ілаў.

Зiмы твае — зiмы мае,
Вёсны твае — вёсны мае.

За белым садам, ля скал старых
Магілы родных ляжаць маіх.
Я тут калісьці шчаслівым быў —
У цені дрэваў віно я піў.

І толькі конь адзін са смерцю
Змагаўся, быццам дзікі вецер.

Як жыць хацелася гнядому!
Па хвалях ён нагамі бiў,
Ды жоўты вiр пад грукат грому
Ўсё на сваім шляху губіў!

Жывёла згiнула, пасевы...
На ўзгорках старцы і ў гарах
Пыталі з плачам: «Воды гневу
За што паслаў на нас Алах?»

На ўзвышшы, пасярод напасця,
Што несла трэскі ды карчы,
Груднога сына ў хустку маці
Захувала, каб зберагчы.

Нiбы ўратае гэта сына!
Ад белых хваль, як ад агню,
Жанчына ўскочыла, завыла,
Узняўшы рукі ў вышыню.

Дзiця трымала ля грудзей.
Яна крычала ўсё мацней
Вадзе панурай і нямоў.
Ды ўжо было па пояс ёй.

І раптам крык, бяссiлля гукі —
Ўсё стала цiньвей-бядой.
Жанчына зникла, але рукі
Трымалі сына над вадой...

У гарах

Ён лез па вострых гранях скал —
Не йшоў прыгожаю далінай,
У гарах на вышынi арлінай
Бястрашна велiчна ўзнікаў.

Патроны і стрэльбу ў горы браў.
Кiнжал. Але не для забой.
Як бачыў зверу прада сабою —
Нiколі стрэльбу не ўдзымаў.

Жыццё чужое і сваё
Ён паважаў. Стралаў на скалах
І вострым саскрабав кiнжалам
З пароды горнай мумiё.

Яго нярэдка з ног збiваў
Ад стрэлу гучнага абвал —
Скачок угневанай лавiны.
Але ён з каменнай магілы,
Сабраўшы сiлы, уставаў.

І зноў на вузенькі карніз
Ступаў, пакуль пульсуюць жылы.
Ды раз са здрадлівага схiлу,
Як камень, саслізнуў уніз...

Яго лiчылі дзiваком,
Яго вар'ятам называлі.
А там, дзе слёзы гор сцякалі,
Не ведаў думкі ён такой.

Не для таго ён час бярог,
Каб чуць дурное лiхаство:
Вяртаў ён землякам здароўе,
У горы не ісцi — не мог!

Так ён загінуў. І няма
Магілы нашага героя.
Як надмагілле залатое,
Ўся горная стаіць града.

З туркменскай.
Пераклад Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

Гурбангулы БЕРДЫМУХМЕДАЎ

Шчодрасць розуму Махтумкулі Фрагі

Найададнейшы прыхiльнiк паэтычных усiх святынёў —
Шчодрасць розуму Махтумкулі Фрагі.
Векавечная аснова найскладанейшых цвярдзiнёў —
Шчодрасць розуму Махтумкулі Фрагі.

Бо служэнне чалавецтву для яго і ёсць свабода,
Ён і ёсць святая мова для туркменскага народа —
Ён нябёс увавасабленне для туркменскага народа,
Шчодрасць розуму Махтумкулі Фрагі.

Са стотысяччу паклонаў сёння верым мы яму,
Як да роднага наведкі, к бацьку мы iдзём свайму.
З намі дзелiцца ён славай, сее радасць гурму —
Шчодрасць розуму Махтумкулі Фрагі.

Ён легенда год спрадвечных, ён суквецце родных слоў,
Пасылае нам ён думкі праз туман сiвых вякоў,
Ён прыхiльнiк усiх народаў і цудоўных iх краёў —
Шчодрасць розуму Махтумкулі Фрагі.

Шлях паэта таямнiчы, ён памiж стагоддзьяў мост,
Ён з адказнасцю ўступае на свой векавечны пост.
Ля падножжа Капетоага сёння устаў на поўны рост
Яго высокасць Махтумкулі Фрагі.

Вось мiнула тры стагоддзi, як прыйшоў ён да людзей
Мараў iх увавасабленнем, светлай радасцю надзей.
Ён сваёў усёй хадой нас за марамi вядзе —
Шчодрасць розуму Махтумкулі Фрагі.
Яго высокасць Махтумкулі Фрагі.

З туркменскай.
Пераклад Навума ГАЛЬПЯРОВIЧА



Курбанназар Эзізаў.
Малюнак Каміля Камала.

І дзе б ні быў я — са мною ты.
Не прамяняю на грош залаты
Тугі барханнай тваёй цiскі,
Твае калочкі, твае пяскі...

З туркменскай.
Пераклад Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

На лірычным безразе Алеся Пісьмянкова

Успаміны пра паэта

У беларускай паэзіі мы дэбютавалі адначасова, у 1975 годзе, калі ў штогтыднёвіку «Літаратура і мастацтва» з лёгкай рукі незабыўнага аўтара «Ручнікоў» Веры Вярбы былі надрукаваны нашы першыя паэтычныя творы. А розніца ва ўзросце паміж пачаткоўцамі была прыкметная — мне тады было ўжо дваццаць пяць гадоў, а Алесю — на сем гадоў меней.



Алесь Пісьмянкоў.

Гэта было наша завочнае знаёмства, а рэальнае, якое з цягам часу перарасло ў сяброўства, адбылося толькі праз дваццаць гадоў, у 1995 годзе, калі мы ў складзе беларускай дэлегацыі разам адправіліся ў Алма-Ату на святкаванне 150-годдзя класіка казахскай паэзіі Абая Кунанбаева.

Добра памятаю, што тады адразу прыцягнула мяне да Алеся — яго душэўная адкрытасць, бязмежная шчырасць і сардэчная цеплыня. Усё, што ён гаварыў, суправаджалася сонечнай, амаль дзіцячай усмешкай. У асобе Алеся Пісьмянкова нейкім дзіўным чынам арганічна спалучаліся і паэтычнае бачанне навакольнага свету, і рамантычная ўзнёсласць і чысціня душы, і сціпласць, сарамлівасць нават у стаўляга гады.

Перад маімі вачыма часта паўстае вобраз Алеся падчас той вандроўкі ў Казахстан. «Дык гэта ж ваш беларускі Ясенін!» — пачуў я тады ад казахаў, якія нас суправаджалі: густы бялявы чуб Алеся сапраўды меў падабенства да светлай чупрыны вялікага рускага паэта. Пазней, перачытваючы вершы Алеся Пісьмянкова, я нярэдка адчуваў у іх нешта па-ясенінску сумнае, ажыраванае, што ідзе ад агоней, безабароннай шчырасці душы — ледзь улоўную сувязь паміж паэтамі ў прадбачанні свайго кароткага зямнога шляху.

Жнівеньская спэка ў казахстанскім стэпе была такой, што ратавацца ад яе толькі кумысам было недастаткова: хацелася аकुціцца дзе-небудзь у ваду, хутчэй змяць з сябе пот і падарожню стому. І такая магчымасць з'явілася на дарозе на радзіму Абая, дзе працягваліся пачагаты ў Алма-Аба ўрачыстасці, — у Сяміпалацінску (сённяшня назва Сямей). Вечарэла, але нагрэтае за дзень паветра палёгка не давала. Мы ўсёй дэлегацыі кінуліся ў Іртыш — не надта шырокі, але імклівы, вірлівы, з халоднай, зусім не па-летняму, вадой. Плынь тут настолькі моцная, што купанне было вельмі небяспечнае, і праз некалькі хвілін мы адзін за адным выйшлі на бераг. Алесь жа працягваў купацца. На мае просьбы скончыць купанне ён весела рагатаў: «Наўрад ці калі-небудзь яшчэ давядзецца адчуць летнюю прахалоду Іртыша...» Дзякаваць Богу, тады ўсё скончылася добра — Алесь пасля купання быў бадзёры і вясёлы. Потым я не раз пераконаўся, што ён усюды, дзе толькі мог, лез у ваду купацца. І тлумачыў гэта так: «Я ж Рыба, калі верыць знаку задзяка, — не магу без вад». Не ажыццявілася толькі наша дамоўленасць купання разам у Нёмане, на маёй радзіме.

Запомніўся яшчэ адзін эпізод з той паездкі. На радзіме Абая, у стэпе, для шматлікіх гасцей свята былі ўстаноўлены і шыкоўна абсталяваны юрты, у адной з іх размясцілі і нас. Шчодрэе застолле працягвалася да світання (летняя ноч кароткая!). Калі гаспадары папрасілі праспяваць беларускую песню, я не доўга думаючы, зацягнуў «Касію Ясь канюшыну...» Алесь падхапіў нашу песню-візітоўку, а потым не раз, жартуючы, прыгадваў мне той момант: «У нас на Беларусі яшчэ і пеўні ў гэты час не спявалі...»

Аднойчы, калі Алесь Пісьмянкоў рэдагаваў «Вожык», мы доўга гулялі з ім вечарам па Мінску, і я прапанаваў яму зайсці да мяне на кватэру на кубачак

кавы. Ён доўга аднекваўся, але ў рэшце рэшт згадзіўся.

Дома была толькі цешча, якая, як вопытная гаспадыня, добра ведала, што кавай мужчынская размова не абмяжуецца, і хуценька выставіла на стол усё, што ў той вечар магла, каб пачаставаць гасця. Мы вырашылі пасядзець-пагаманіць на кухні.

Гутарка за чаркай пайшла жывей і, як часта ў такіх выпадках бывае, зацягнулася амаль да апоўначы. Цешча, вядома, захацела спаць і, лічычы патрэбным яшчэ раз падкрэсліць сваю павагу да гасця, зайшла ў кухню, але з нечаканым для нас паведамленнем:

— Вам, госцейка, я ўжо паслала. Будзеце спаць у зале на канапе. Там у нас лёгкая спіцца. На світанні з Камсамольскага возера струменіць свежае паветра, настоенае на травах...

— Дзякуй, але я паеду наваць дадому, — разгублена і расчулена сказаў Алесь. — Я жыву ў Мінску...

— А я думала, што наш госць прыхае ў з вёскі. Па-беларуску гаворыце, — паціснула плячымі цешча.

Мы з Алесем доўга рагталі.

Наваць ён паехаў дадому.

Гэты эпізод ён часта згадваў, перадаючы маёй цешчы нізкі паклон і найлепшы пажаданні за яе «беларускую» гасціннасць.

Дарчы, прызначэнне на пасаду галоўнага рэдактара «Вожыка» самому Алесю падалася. Рэдакцыя знаходзілася недалёка ад яго дома, і на працу ён дабраўся пешшу зсяго за некалькі хвілін. Але галоўным было не гэта: тонка пачуццё гумару — неад'емная рыса пісьмянкоўскага характару. Расказваючы той ці іншы анекдот, ён сам не мог стрымаць смеху. Любіў знаёміць са свежымі «вожыкаўскімі» нумарамі чытачоў часопіса і ў сталіцы, і ў глыбінцы. Неяк распаўдаў мне, што на творчай сустрэчы ў Маладзечне чытаў мой верш «Калыханка для п'яніцы», апублікаваны ў адным з нумароў «Вожыка».

У 2002 годзе быў абвешчаны конкурс на стварэнне Дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь, удзел у якім прыняў і я. Калі «нарадзіўся» мой варыянт тэксту, вырашыў паказаць яго Алесю Пісьмянкову. Абмеркаванне было па-сяброўску і шчырым, і прынышковым. Алесь не пагадзіўся з тым, што можна рыфмаваць словы «імя» і «Радзіма», таму што ў словы «імя» націск павінен быць на другім складзе. Прыслухаўшыся да яго парады, я перапрацаваў тэкст, і ён стаў зусім іншым...

У памяці назаўсёды застанецца і наша сустрэча з Алесем напярэдадні чарговага ўезда пісьменнікаў, які адбыўся ў 2002 годзе. Па маёй прапанове мы сустрэліся ў парку Чалюскінцаў.

Быў прыгожы сонечны дзень — нібы спецыяльна падароны для няспешнай, грунтоўнай размовы. Я папрасіў Алеся даць згоду на вылучэнне яго кандыдатуры на з'ездзе для абрання кіраўніком пісьменніцкай арганізацыі. На мой погляд, у той час гэта была адна з самых аўтарытэтных сярод літаратараў асоб, вакол якой магло адбыцца ажыўленне літаратурнага працэсу і згуртаванне пісьменніцкіх сіл, што мела выключна важнае значэнне для кансалідацыі грамадства ў перыяд будаўніцтва суверэнай беларускай дзяржавы. Сваю просьбу я аргументаваў тым, што за плячымі ў яго — і вопыт папярэдняй працы сакратаром творчага саюза, і шматгадовая практыка ўзаемадзейння з пісьменнікамі ў рэдакцыйных літаратурных выданнях, і асабісты, ухвалены літаратурнаўцамі, поспехі на паэтычнай ніве, і высокія лаўрэацыі ўзнагароды.

Аднак ніякіх мае аргументы на Алеся не падазейнічалі: ён катэгарычна адмовіўся і нават працягваў размову на гэтую тэму не хацеш. Сваё цвёрдае «Не!» тлумачыў проста: «Не маю маральнага права займаць гэтую высокую пасаду, бо ў нашай пісьменніцкай арганізацыі яшчэ шмат жывых класікаў, імёны якіх сталі хрэстаматыйнымі, і менавіта ім трэба даверыць адказную працу кіраваць творчым саюзам».

Пісьмянкоўская сціпласць, як непрыступная крэпасць, была непакіснай.

Ён з вялікай павагай ставіўся да старэйшага пакалення літаратараў. Калі ж гаворка заходзіла пра любімых паэтаў, то Алесь найчасцей чытаваў мне Максіма Танка, Пімена Панчанку, Аляксея Пысіна, Анатоля Вялюгіна...

У 2004 годзе, калі ў Маскве стваралася газета «Белорусы России», рыхтаваўся да выхаду ў свет яе першы нумар, галоўны рэдактар выдання Анатолий Дожин прапанаваў мне падумаць, якім чынам можа быць прадстаўлена нашым суайчыннікам, што жывуць у Расіі, беларуская паэзія. Ідэя прыйшла адразу: стварыць рубрыку «На лірычным безразе Радзімы», друкаваць вершы на роднай мове, без перакладу. Так і зрабілі, мяркуючы, што паэтычная рубрыка будзе ў газеце пастаяннай. Заставалася падбраць для першага нумара вершы.

Кязя у гэты час газета «Звязда» надрукавала нізку вершаў Алеся Пісьмянкова, якая і кінула нас у вочы. Для літаратурнай старонкі новага выдання я выбраў два вершы, што найбольш спадабаліся.

Патэлефанаваў Алесю з Масквы, папрасіў дазволу на публікацыю. Ён шчыра ўзрадаваўся, некалькі хвілін згадваў пра свае шматлікія сустрэчы з рускімі паэтамі, найперш з Мікалаем Старшынявым. Потым галоўны рэдактар «Вожыка»

з горкім сумам выдыхнуў у тэлефонную трубку:

— Цяпер беларускую паэзію ў Расіі амаль не ведаюць. Рэдка хто перакладае нашых сучасных паэтаў на рускую мову. Дык няхай хоць да супляменнікаў паэтычнае слова на роднай мове даходзіць...

Адзін з тых двух вершаў і сёння не выходзіць з маёй галавы:

Адзіму —
Адсумую,
Размінуся з бедамі,
І калі перазіму,
Бог даць, пералету.
Ды чамусьці верыцца,
Што яшчэ наперадзе
Баравік у верасе,
Военішча на безразе,
Песня лебядзіная
Пра цябе,
Адзіная.

Першы нумар газеты «Белорусы России» пабачыў свет у пачатку красавіка 2004 года, а адзін з яе першых аўтараў — паэт Алесь Пісьмянкоў пакінуў гэты свет напрыканцы красавіка.

Ён перазімаваў, адсумаваў, але, на вялікі жаль, не пералетаваў. Хворас сэрца паэта, які перанёс тры інфаркты, не вытрымала: зямны шлях яго скончыўся ў рабочым кабінце рэдакцыі часопіса «Вожык», дзе незадоўга да гэтага трагічнага дня мы абмяркоўвалі рукапіс маёй кнігі сагтыры і гумару «Аўтографы на сметніку», якая рыхтавалася да выхаду ў «Бібліятэцы «Вожыка».

Яму яшчэ трэба было летаваць ды летаваць, бо толькі поўдзень яго чалавечага веку наступіў бы праз тры гады.

Пра смерць Алеся я даведаўся са спазненнем: у дзень пахавання мяне ў Маскву, дзе тады працаваў у нашым пасольстве, патэлефанаваў Навум Гальпяровіч. У тую ноч я доўга не мог заснуць. У бюссонні і нарадзіліся паэтычныя радкі развітання са шчырым сябрам і выдатным паэтам. Верш «Запозненныя кветкі» заканчваецца так: «Паэты паміраюць без пары. // Яны — святая вартавая часу... // ... Шчыруйце на іх ніве, друкары, // Каб свет засеець дабрый і шчасцем!»

І ў першы ж прыезд у Мінск з запозненымі кветкамі я пайшоў на скрушную сустрэчу з Алесем на Кальварыйскія могілкі. З таго часу на пісьмянкоўскі пагост я хаджу як на споведзь перад сябрам, за шчырай парадай. Ведаю, што на сумнае спатканне з незабыўным Алесем Пісьмянковым часта ходзяць паэты Навум Гальпяровіч, Людміла Рублеўская, Віктар Шніп, а таксама шматлікія прыхільнікі яго паэтычнага слова.

Таленавіты паэт пакінуў нам сваю маладую, шчырую мару і пра «баравік у верасе», і пра «вогнішча на безразе». Трымаючы восенёўскай парой ў руках духмяны баравік, я заўсёды ўспамінаю Алеся з яго шчымымі марай-верай. А каля вогнішча на безразе нашага хуткалінага жыцця ўсе мы будзем доўга грэцца ад цеплыні яго непаўторнай, надзіва пачуццёвай і адначасова спакойна-разважлівай, прасякнутага дабрый паэзіі.

У памяці амаль штодня ўсплываюць яго лаканічныя, але па-філасофску заглыбленыя лірычныя радкі: «Табе, мой век, я не суддзя...», «Мой сад у снезе пакалена...», «Зноў дождж над Бацькаўшчынай хворай...», «Вялікі грэх не быць паэтам...», «Я веру, Божа, што нас не кінеш...», «Трыёваю лоб узараны...», «Мёдам на ўсю Еўропу пахнуць стагі і копы...» і шмат якіх іншых.

Упэўнены: імя Алеся Пісьмянкова, яго мастакоўскі талент назаўсёды застанецца яркай зоркай на небасхіле беларускай паэзіі, асвятляючы і наша сённяшняе жыццё, і дарогу ў будучыню.

Іван КАРЭНДА

Адпраўляемся ў Віцебск

Калі згадаць Казіміра Малевіча, усе адразу ўспамінаюць яго «Чорны квадрат». З дня нараджэння мастака прайшло ўжо 145 гадоў. У далёкім лістападзе 1919-га ён прыхаў у Віцебск, каб аб'явіць «смерць шпалерам» і развіваць новы жывапіс. Цікавы час, без якога не атрымалася б сучаснага мастацтва.

Малевіч — хто і пра што?

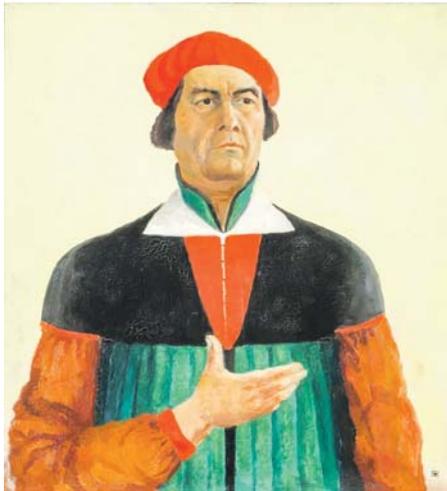
Увогуле, навошта Казіміру Малевічу трэба было ехаць у Віцебск? Тут ужо быў Марк Шагал, які прайшоў парызжскі «Вулей» і працаваў над тым, каб ператварыць родны горад у цэнтр мастацтва. Так, 28 снежня 1919 года адкрылася Віцебскае народнае вучылішча, якое было вельмі дэмакратычнае і прымала ўсіх здольных. Шагал марыў прынесці дух свабоды, таму Народнае вучылішча стала лабараторыяй сучаснага мастацтва ў Віцебску, а работы мастакоў выстаўляліся ў музеі.

Але каб стварыць новае, патрэбна як мага больш свежых ідэй. Таму спачатку ў Народнае вучылішча запрасілі архітэктара Лазара (ён жа Эль) Лісіцкага, які літаральна зацягнуў у Віцебск Малевіча.

На той момант фінансавае становішча Казіміра Малевіча было не самым лепшым. Ім з цяжкай жанкай Соф'яй не было дзе жыць. Магчымасць вырвацца ў Віцебск — сапраўдны паратунак для мастака. Да таго ж Лісіцкі паабяцаў Малевічу выданне яго трактата «Пра новыя сістэмы ў мастацтве». Усё атрымалася, і з таго моманту Казімір Севярынавіч стаў выкладчыкам у Народным вучылішчы.

Малевіч паспеў стварыць свае знакамітыя праграмныя творы, сярод якіх — «Чорны квадрат». Таксама распрацаваў тэорыю супрэматызму, але, нягледзячы на гучны дэбют, яму патрэбны былі прыхільнікі. Іх выхаваннем ён і заняўся на пасадзе выкладчыка. Зрабіць гэта было лёгка, бо маладыя людзі з ахвотай прынялі наватарскія ідэі Малевіча.

Сам мастак дзейнічаў даволі радыкальна. Яго філасофія заключалася ў тым, што старое мастацтва ўжо не патрэбнае. Рух да авангарда ён тлумачыў тэхнічным развіццём. Мастак, згодна з разуменнем Малевіча, цяпер быў рэфарматарам, вынаходнікам, а сама



Казімір Малевіч «Аўтапартрэт», 1933 г.

творчасць павінна стаць «тэхнічнай», што больш бы суадносілася з новым часам. Супрэматызм не павінен займацца капіраваннем рэчаіснасці. У «эканамічнай», сіцунтай форме ён змяшчае выбух энергіі. Гэта бясконцы рух у прагрэсіўную будучыню. Сапраўдны мадэрнізм з яго жаданнем дасягнуць ідэала.

Погляды Малевіча аказаліся актуальнымі, бо з Кастрычніцкай рэвалюцыяй змянілася і грамадства. Сапраўды, тады вельмі хацелі пазбавіцца старога, буржуазнага. Супрэматызм у Віцебску добра прыжыўся, а вучылішча пачало далей развіваць беларускі авангард.

УНОВІС

Ва ўсякага ўзорнага мастацкага кірунку павінна быць свае аб'яднанне, асабліва ў 20-я гады мінулага стагоддзя. Нарэшце мы падышлі да значнага этапу ў развіцці

авангарда на Віцебшчыне — стварэння УНОВІСа. Былі там Малевіч, Вера Ермалаева, Ніна Коган, Эль Лісіцкі, Ілья Чашнік, Мікалай Сузцін і іншыя мастакі, якія прынялі ідэі супрэматызму і вырашылі стаць «тэхнічнымі». Задача УНОВІСа — рабіць мастацтва максімальна карысным грамадству. Напрыклад, займацца афармленнем горада да рэвалюцыйных святаў. Творцы маглі рабіць што заўгодна, іх палатном быў увесь Віцебск.

Супрэматызм УНОВІСа аказаўся больш зразумелым для людзей. Ну, і эфектным, з гэтым паспрацаваць цяжка. Звычайныя правінцыяльныя горады змяняюцца, стаў дзіўным у добрым сэнсе гэтага слова. Напрыклад, рэжысёр Сяргей Эйзенштэйш запамінуў галоўныя гарадскія вуліцы белымі з раскіданымі тут і там каларовымі геаметрычнымі фігурамі. «Супрэматычнае канфэці» разляцелася паўсюль, не толькі ў межах Віцебска. Вучні Шагала, на жаль, пакідалі яго, а аб'яднанне вакол Малевіча становілася большае. На месцы мастацкага сусвету, які будаваў Марк Шагал, вырасла супрэматычная ўтопія Казіміра Малевіча. Сам Шагал потым пакінуў Віцебск.

Справы УНОВІСа ішлі выдатна. У чэрвені 1920-га супрэматычны вагон, створаны Мікалаем Сузціным, павёз прыхільнікаў Малевіча ў Маскву, дзе праходзіла I Усерасійская канферэнцыя для выкладчыкаў і вучняў. УНОВІС цвёрда стаў на нагах, гучна аб'явіў пра сябе. Але нішто не вечнае.

У 1921 годзе здарыўся НЭП. Малевіч зноў трапіў у сітуацыю, калі матэрыяльнае становішча было дрэнным, але цяпер пагроза вісела над усім Народным вучылішчам. Змяніўся і палітычны курс краіны, што закранула і мастацтва. Цяпер на авангард глядзелі з падазрэннем і не прымалі так ветліва, як раней.

УНОВІС яшчэ спрабаваў гаварыць. У 1922 годзе прайшла Трэцяя выстаўка ў Віцебску, але такіх поспехаў, як раней, чакаць не даводзілася. Супрэматысты, якія ўжо выпусціліся з вучылішча, не знайшлі дастатковай падтрымкі. Малевіч адправіўся ў Петраград, за ім пайшлі некаторыя вучні. Эпоха УНОВІСа ў Віцебску скончылася. Але супрэматызм Малевіча выбухнуў моцна і рассыпаў сваё геаметрычнае канфэці па свеце, назаўсёды змяніўшы шлях мастацтва.

Арына ПРАНКІВА

Сувязь з месцам

Любоў да радзімы расце і квітнее ў душы чалавека кожны дзень. Спачатку гэта здаецца звычайнай з'явай і ніяк не ўплывае на жыццё, але, калі прывязанасць перапаўняе сэрца, пачуцці знаходзяць сваё адлюстраванне ў творчасці. Так, на выстаўцы «Тапафілія» ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы можна ўбачыць жывапіс Сяргея Бяляўскага, дзе мастак падзяліўся самым запаветным — замілаваннем роднымі мясцінамі.

Тэрмін «Тапафілія» прыйшоў да нас з грэчаскай мовы і дакладна перакладаецца як «прывязанасць да месца». Гэта пачуццё, якое ўзнікае ў вандрунікаў падчас іх падарожжаў, калі сярод прыгожых, але чужых выдатных мясцін замежнага горада яны пачынаюць сумаваць па родным краі. З часам паняцце «тапафілія» ўвайшло ў многія культуралагічныя дысцыпліны, набываючы новыя рысы. У сярэдзіне XIX стагоддзя нават з'явіўся такі літаратурны жанр, як «тапафілія проза», дзе важную ролю ў аповедзе іграе апісанне мясцовасці. Джэймс В. Гібсан у сваёй кнізе «Перабудаваны свет» сцвярджае, што тапафілія з'яўляецца бялагічна абгрунтаванай цеснай культурнай сувяззю з месцам. Письменнік лічыць такія сувязі разбуранымі сучаснасцю, аднак «усё больш людзей спрабуюць знайсці іх зноў». Але мастак Сяргей Бяляўскі, здаецца, ніколі не страчваў гэтай прывязанасці. У творах аўтар адлюстравваў прыгажосць сваёй малой радзімы — Капыльшчыны, з якой ён цесна звязаны. «Цяпер я разумею, чаму ўвесь час, дзе б я ні знаходзіўся, мяне цягне да майго месца сілы — на радзіму», — кажа мастак.

Большасць з работ аўтара прысвечана бліжэйшым для многіх вобразам вясновай прыроды, калі толькі пачынае сыходзіць снег. Цяпер, напрыканцы лютага, гэта вельмі актуальна. Любым мастаком Сяргея Бяляўскага з'яўляецца Вітольд Бялыніцкі-Віруля, рысы творчасці якога можна заўважыць у работах нашага сучасніка. Ён працаваў у жанры імпрэсіянісцкага пейзажа і вылучаўся моцнай любоўю да «пераходных» станаў прыроды, такіх як вясна і восень.

Гэтую асаблівасць таксама можна заўважыць на карцінах Сяргея Бяляўскага. У экспазіцыі прадстаўлены яго работы з назвамі «Сон да сакавіка», «Напрадвесні», «Крыгі», «Ралля», «Першыя замаразкі», «Асенні дзень» і іншыя. Для адлюстравання гэтых паэтычных пор года мастак выкарыстоўвае мяккія колеры, якія добра перадаюць настрой такога зменлівага надвор'я, калі адначасова дзьме халодны вецер і грэе ласкавае сонейка.

Сяргей Бяляўскі займаецца жывапісам толькі 5 гадоў, як самавучка абапіраецца на вопыт больш масцітых калег. Спачатку мастак піша эскізы, а потым на іх аснове стварае паўнацэнныя карціны. Увазе наведвальнікаў прадстаўлены работы майстра за 2022—2024 гг. Апошняя карціна «Світанне» адлюстروўвае ўлесак, які яшчэ хаваецца пад белымі сукетами, але сухая чырвоная трава, чыстае ружовае неба сведчаць пра набліжэнне вясны. Як кажа сам аўтар, ён працуе ў класічным стылі. Яго работы прывабліваюць простымі сюжэтамі і мяккімі колерамі. Гэты «пераходны» перыяд, калі зіма змяняецца вясной ці лета — восенню, часта лічыцца сумным і непрыгожым. Восенні дождж выклікае ў людзей апатыю, а шэрай вясновай раніцай хочацца схвацца пад цёплый коўдрай. Але творы Сяргея Бяляўскага паказваюць нам невідавочную прыгажосць гэтай пары. Знаёмыя здаўна пейзажы



«Касачы ў Доктаравічах».



«Асенні дзень».

вяртаюць у дзяцінства, дзе кожны хаця бы раз спрабаваў вымераць глыбіню лужыны сваімі гумавамі ботамі, а потым вяртаўся да бабулі ўвесь брудны, але шчаслівы.

На выстаўцы таксама прысутнічаюць работы, выкананыя ў жанры нацюрморту: «Перацветы», «Нацюрморт з лімонамі», «Касачы» і «Касачы ў Доктаравічах». Гэтыя творы вылучаюцца больш яркімі колерамі, якія добра кантрастуюць з астатнімі карцінамі. Акрамя нацюрморту і пейзажаў, прысвечаных вясне і восені, на выстаўцы можна ўбачыць работы, якія адлюстروўваюць звычайнае вясковае жыццё, напрыклад, поход у царкву ў нядзелю ці выпас кароў у спакожны летні дзень. Гэтыя сюжэты добра перадаюць атмасферу маленькай вёскі, дзе жыццё цяжэ і спакойнае.

Сяргей Бяляўскі, захапляючыся работамі беларускіх жывапісцаў, лічыць тэму радзімы адной з тых, што падтурхоўваюць творцу да раскрыцця таленту. «Кожны мастак, перш чым стаць сапраўдным і шчырым на палотнах, беручы ў рукі пендзаль, пісаў вобразы беларускай прыроды. І праз час, становячыся народнымі, заслужанымі, ганаровымі ці проста знікаючы ў забыцці — на палотнах праз усё мастацкае жыццё праносілі вобразы родных мясцін. Вось яны нас, усіх беларусаў, і аб'ядноўваюць — родныя мясціны, усе падобныя, але ў кожнага свае».

Выстаўка «Тапафілія» працуе да 20 сакавіка.

Лізавета КРУПІАНЬКОВА

Чаканні і ўражанні

Новы фільм на матывах рамана «Майстар і Маргарыта» Міхаіла Булгакава працягваюць актыўна абмяркоўваць на розных пляцоўках — у СМІ, сацыяльных сетках, на адпаведных платформах — і проста паміж сабой. Сёння ўсё навідавоку: кожны праняе свой агляд, дае каментарый — абгаворваецца кожная дэталёўка убачанага і пачутага. Гэтым разам паразважаем пра папулярную ў кінатэатрах Беларусі і краін СНД стужку рэжысёра Міхаіла Лакшына і рэакцыю на яе прэм'еру.

Галоўным чынам перад праглядам усіх інтрыгуе наступнае: ці перадалі стваральнікі сутнасць твора Міхаіла Булгакава, ці напоўнілі фільм, як кажуць, духам рамана? Дакладных адказаў, натуральна, быць не можа. Да таго ж неабходна ўлічваць тое, што карціна не з'яўляецца экранізацыяй, а толькі прытрымліваецца некаторых сюжэтных ліній першакрыніцы, бо інакш шматпланавы твор змясціць у кіно немагчыма. Скептыкі кажуць: а ці трэба ўвогуле было чарговы раз звяртацца да складанага містычнага рамана? Так ці інакш, з работай Міхаіла Лакшына пазнаёміцца رایца і кінакрытыкі, і блогеры і нават многія аматары самога твора, што асабліва здзіўляе.

Праект рыхтаваўся некалькі гадоў — праца пачалася ў 2018 годзе. Першапачаткова рэжысёрам выступіў Мікалай Лебедзеў, вядомы на фільмах «Экіпаж» і «Легенда № 17». Але пазней яго замяніў Міхаіл Лакшын. Імя для многіх зусім невядомае. Да «Майстра і Маргарыты» ён зняў толькі адзін фільм — рэтрамеладраму «Сярэбраныя канькі», якую даволі цёпла сустрэлі глядачы і крытыкі. Між тым доўгі час праект называўся «Воланд», але па нейкіх прычынах сцэнарый змяніўся, і ў выніку фільм выйшаў пад класічнай назвай. Дарэчы, сцэнарый напісаў Раман Кантар, які працаваў з рэжысёрам над яго дэбютам.

Рэжысёр Міхаіл Лакшын нарадзіўся і жыве ў Злучаных Штатах Амерыкі. Гэтая акалічнасць тлумачыць многае, напрыклад, пераважна галівудскую карцінку і некаторыя відовыя сцэны, што ўраджаюць спецафектамі. (У фільме месцамі выдатна, часам недарэчы і не зусім удала дэманструюцца магчымасці камп'ютарнай графікі — увогуле яна там ледзьве не паўсюль.) Можна сказаць, што дзякуючы ў тым ліку гэтаму ў кіно з'явіўся новы і даволі адметны погляд на «Майстра і Маргарыту». Што важна, без асучаснівання, але, як любое кінавыказванне, пра сучаснасць.

Дзеянне карціны адбываецца ў Маскве 1930-х гадоў. Вядомы пісьменнік, па творы якога рыхтуецца пастаноўка ў вядучым тэатры, аказваецца ў цэнтры літаратурнага скандалу — яго абвінавачваюць у адмаўленні ад прынятых тады норм і каштоўнасцей краіны, у перацаненні «ліній партыі». Спектакль па яго п'есе здымаюць з рэпертуару, калегі адмаўляюцца ад сяброўства з пісьменнікам. Неўзабаве аўтар знаёміцца з Маргарытай, якая становіцца яго музай, і ён бярыцца за новы роман. Герой твора — Воланд. Далей — падзеі вядомай гісторыі ў рэжысёрскай інтэрпрэтацыі.



Майстар у фільме нагадвае самога Міхаіла Булгакава. І спачатку герой піша п'есу пра Понція Пілата, а затым кнігу «Майстар і Маргарыта». Такім чынам, адбываецца пэўнае ўскладненне ўсёй канструкцыі фільма. Аднак сапраўднасцю іншыя пласты першакрыніцы. Так, біблейская частка максімальна ўрэзана, аднак сэнсу не згубіла. Міхаіл Лакшын таксама скараціў «экран-

ны час» свету Воланда, такім чынам яна паўстае быццам фонам, адлюстраваннем для персанажа. У цэнтры — любоўная лінія Майстра і Маргарыты. Праз яе паказваюць іншыя бакі рэчаіснасці. Галоўныя тэмы фільма — свабода і цензура, талент і бяздарнасць, каханне і забарона... Сюжэт перамяшчаецца паміж рэальнасцю Майстра і яго творами, у рэшце рэшт рэчаіснасць і выдумка пераплятаюцца. Што было рэальным, а што не? Прастора для роздумаў.



Фільм цікавы і з пункта гледжання падбору актэраў. У самых сціплых ролях — зоркі расійскага і замежнага кінематографа, вядомыя артысты. Майстра і Маргарыту сыгралі Яўген Цыганю і Юлія Снігір — сямейная пара ў рэальным жыцці. Ролю Кароўева выканаў Юры Калакольнікаў, ролю Аззела — Аляксеі Разін. Паліна Ауг сыграла вампіршу Телу. Гэтым разам кот Бегемот быў толькі прыгожым чорным мэйн-кунам. Героя агучыў Юра Барысаў. Што тычыцца так званай біблейскай часткі, то Понція Пілата сыграў дацкі актёр Клас Банг, а Іешуа — Аарон Вадавоз родам з Нідэрландаў. Таксама ў фільме зняліся Леанід Ярмольнік, Аляксандр Яцэнка, Аляксеі Гуськоў, Ігар Вернік, Марат Башараў і іншыя.



Аднак найбольшую любоў публікі заваяваў Аўгуст Дзіль у ролі Воланда. Нямецкі актёр вядомы па ўдзеле ў многіх праектах, але беларускі і расійскі глядач помніць яго найперш па ролі штурманфюрэра Дытэра Хельстрама ў фільме «Бясслэўныя выразкі» Квенціна Таранціна. Актёр, вядомы, не размаўляе па-руску, аднак пераагучка ў студыі і штучны інтэлект дазволілі герою гаварыць на гэтай мове (хоць, дарэчы, у некаторых сцэнах артыст нават прамаўляў свой тэкст на рускай).

Аўгусту Дзілю цяпер 48 гадоў. Стваральнікі знарком узялі на гэтую ролю маладога мужчыну — насуперак чаканням глядача, у свядомасці якога Воланд асацыіруецца з пажылым чалавекам. Яны абапяраліся на тое, што Міхаіл Булгакаў апісаў Воланда ва ўзросце каля сарака гадоў, эlegantным іншаземцам. Прыкметны нямецкі акцэнт — асноўная характарыстыка персанажа.

Натуральна, ёсць тыя, хто не ў захапленні ад новай стужкі. Такія часцяком шукаюць не столькі недахопы розных бакоў карціны, колькі разыходжанні з літаратурнай асновай і ранейшымі экранізацыямі. Так, публіцы палобіўся серыял 2005 года ад Уладзіміра Борткі, які многія паважаюць за блізкасць да тэксту Міхаіла Булгакава, за падбор актэраў савецкага і расійскага кінематографа. Ужо ў чым, а ў музычным суправаджэнні серыял не саступае фільму — на фоне яркай карцінкі падаецца слабой музыка кампазітара Ганны Друбіч. Аднак праект Уладзіміра Борткі не праняе аўтарскай інтэрпрэтацыі, пазбаўляе твор некаторых важных складнікаў, напрыклад, гумару. Як ні дзіўна, а ў новым фільме, напоўненым трагізмам, знайшлося месца драме і сатыры. Да таго ж у серыяле не назіралася тымаўскай, у карціне Міхаіла Лакшына яна выглядае адпаведнай зместу рамана. Дарэчы, менавіта гэтая



шмат у чым галівудская карцінка раздражняе аматараў вялікага рускага рамана, якія характарызуюць фільм як «пацеху для моладзі» і «нецікавы глянец».

А што да асацыяцый, сімвалаў, метафар, якімі быў напоўнены роман Міхаіла Булгакава? Натуральна, ад многіх з іх пазбавіліся, але некаторыя выйшлі на першы план. Ва ўсім разе тыя, хто не чытаў роман, не будуць губляцца ў здагадках, а знаячы з тэкстам зоймуцца інтэрпрэтацыямі новых вобразаў і аўтарскіх рашэнняў.

Цікава ведаць

■ Уладзімір Бортка атрымаў праняну зняць «Майстра і Маргарыту» яшчэ ў 1987 годзе (тады ён скончыў працу над іншым фільмам «Сабачае сэрца»), але адмовіўся ад здымак, саступіўшы гэтае права Элему Клімаву. У планах Элема Германавіча быў міжнародны праект з Клаўдыяй Кардынале ў ролі Маргарыты. Яму хацелася, каб некаторыя сцэны паставіў Федэрыка Феліні. Задума не была рэалізаваная. Праз 13 гадоў Уладзімір Бортка зноў узяўся за экранізацыю і зацвердзіў актёрскі склад: Галіну Цюніну, Дзмітрыя Пяўцова, Сяргея Макавецкага і Віктара Сухарукава. Аднак у 2000 годзе спадчынік Міхаіла Булгакава, якому належалі правы на экранізацыю, перапрадаў іх амерыканскім прадзюсарам. Давялося пачаць перамовы аб выкупе правоў на роман, якія расцягнуліся на некалькі гадоў.

■ Экранізацыя рамана, як вядома, суправаджаюцца забабонамі. Была нават, што некаторыя артысты адмаўляліся ўдзельнічаць, спасылаючыся на страх «праклёну». У адным з інтэрв'ю рэжысёр фільма «Майстар і Маргарыта» Міхаіл Лакшын адзначаў: «Я часам магу быць прыхільным чалавекам, але не ў галіне містычнага праклёну рамана «Майстар і Маргарыта». Падчас падрыхтоўкі і проб рэгулярна даводзілася адказаць на пытанне: «А вы не баіцеся рабіць экранізацыю? Праклён жа!». Стваральнікі фільма падрэслююць: ніхто з каманды фільма нічога містычнага на пляцоўцы не заўважыў. Нягледзячы на тое, што здымачны перыяд, які заняў 70 дзён, супаў з пандэміяй каранавіруса, у жыцці ўдзельнікаў здымачнай групы праблем не ўзнікла.

■ «Майстар і Маргарыта» прызнана самай чытанай кнігай у Расіі ў XX стагоддзі. Цікава, што да рамана не губляецца і сёння: ён прысутнічае ў разнастайных топах і падборках. У Беларусі таксама твор выклікаў увагу чытачоў самых розных пакаленняў і зацікаўленіяў. Дарэчы, нядаўна ў Баранавічах на бульвары ўстанавілі арт-кампазіцыю ў выглядзе катэ з рамана Міхаіла Булгакава «Майстар і Маргарыта». Бегемот размясціўся на бульвары Штокераў.

■ Актрыса Юлія Снігір у адным з інтэрв'ю звяртае ўвагу на схільнасць людзей да параўнанняў — не абыходзіцца ж, натуральна, без параўнанняў самых розных Маргарыт. «У серыяла Борткі і нашага фільма мала агульнага, вельмі розныя Маргарыты, на мой погляд, — лічыць Юлія Снігір. — А далей пачынаецца густаўшчына і палярныя меркаванні на адны і тыя ж рэчы: «Снігір занадта бязвольная», «Снігір занадта рэзка», «Снігір валявая і далікатная», «Снігір занадта худая», «Снігір тонкая і незямная»... Некаму бракавала д'явольшчыны, камусьці адлюстравання каханя паміж Майстрам і Маргарытай. Застаецца толькі давяраць сваім адчуванням і ўражанням ад выніку, і, трэба сказаць, мяне яны рэдка падводзяць. У маёй фільмаграфіі ёсць работы, якія абсыпаны кампліментарамі, але асабіста я іх лічу дрэннымі. Прыклады прыводзіць не буду».

Любіў радзіму, верыў у будучыню

12 лютага жлабінчане ўрачыста адзначылі 100-годдзе з дня нараджэння знакамітага земляка, ураджэнца Старой Рудні, беларускага пісьменніка, ганаровага грамадзяніна Жлобіна, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны Аляксандра Пятровіча Капусціна (1924—1996).

Капусцінскія чытання

З нагоды юбілею ў Гарадскім цэнтры культуры адбыліся традыцыйныя чытання, прысвечаныя жыццю і творчасці пісьменніка «Ім ганарыцца Жлобіншчына».

— Мы, землякі Аляксандра Пятровіча Капусціна, памятаем гэтага вялікага чалавека, — адзначыла падчас адкрыцця мерапрыемства намеснік старшыні райвыканкама Валянціна Няхай. — Ганарыцца ім і працягваем традыцыі, ініцыятарам якіх ён быў.

Звяном, якое звычайна пакаленні, назваў Аляксандра Капусціна начальнік аддзела культуры райвыканкама Вячаслаў Паборцаў.

Напрыканцы 1990-х гадоў была заснавана абласная літаратурная прэмія імя А. Капусціна. Многія яе лаўрэаты прынялі ўдзел у юбілейным мерапрыемстве. Так, ганаровы грамадзянін Жлобінскага раёна, дэпутат абласнога Савета дэпутатаў, галоўны рэдактар газеты «Новы дзень» Галіна Мельнікава, якая стаяла каля вытокаў традыцыі ўручэння Капусцінскай прэміі, падкрэсліла:

— Мне пашчасціла ў 1999 годзе быць адным з арганізатараў буйнога мерапрыемства, прысвечанага 75-годдзю з дня нараджэння пісьменніка. Такім чынам Аляксандр Капусцін увайшоў у мае жыццё і ў значнай ступені паўплываў на мой далейшы прафесійны і жыццёвы лёс. Галоўны ўрок, які я засвоіла, вывучаючы жыццё і творчасць пісьменніка, — сапраўдным патрыётам нельга быць без любові да малой радзімы.

Свой верш, прысвечаны пісьменніку, прачытала лаўрэат прэміі ў яго гонар паэтэса Юлія Андросава. Шмат цёплых слоў у адрас Аляксандра Капусціна сказала таксама паэт Павел Луд і аўтар гэтых радкоў.

Нарэшце настаў кульмінацыйны момант Капусцінскіх чытанняў — быў названы новы лаўрэат літаратурнай прэміі імя А. Капусціна. Ім стала Стараруднянская сельская бібліятэка. Яе супрацоўніца Алена Войстрыкава ад хвалявання не змагла ўтрымаць слёзы. Дарэчы, і сама Стараруднянская сельская бібліятэка летась адзначыла 100-гадовы юбілей. Алена Войстрыкава працуе тут з 2018 года. За гэты час установа неаднаразова адзначалася, у тым ліку прэміяй Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры», Ганаровай граматай райвыканкама.

Што запомнілася

Аўтара гэтых радкоў і Аляксандра Капусціна аб'ядноўвала любоў да гістарычнай і літаратурнай



Валянціна Няхай (злева) уручае Алене Войстрыкавай дыплом Капусцінскай прэміі.

спадчыны Жлобіншчыны. Наша знаёмства адбылося на пачатку 1990-х гадоў у рэдакцыі раёнкі (тады яшчэ газета «Новы дзень» называлася «Камуніст»), дзе я на той час ужо працаваў. Адночы рэдактар Пётр Шуцкі паклікаў мяне да сябе ў кабінет. Як аказалася, ён быў не адзін. За сталом сядзеў незнаёмы чалавек, які адразу ўзняўся, уважліва паглядзеў на мяне, усміхнуўся і паціснуў маю руку. Я ўжо здагадаўся, хто са мной так шчыра прывітаўся, і ад гэтага нават крыху разгубіўся. Але на дапамогу прыйшоў Пётр Філіпавіч. Ён адрэкамэндаваў мяне. А потым сказаў гасцю:

— Мікола стане добрым памочнікам у вашых краязнаўчых справах.

— Вельмі спадзяюся, што так і будзе, — прамовіў Аляксандр Пятровіч. — А працы ў нас шмат.

Сёння ўжо і не згадаеш, колькі было ў мяне сустрэч з Аляксандрам Капусціным: у маім рабочым кабінце, у раённай бібліятэцы імя Н. К. Крупскай, у гісторыка-краязнаўчым музеі, адным са стваральнікаў якога быў пісьменнік. Аляксандр Пятровіч шчыра перажываў за тое, каб маладое пакаленне жлабінчан ведала і ганарылася слаўнымі справамі сваіх дзядоў і бацькоў. Давялося мне разам з пісьменнікам паездзіць і па памятных мясцінах раёна, звязаных з падзеямі Вялікай Айчыннай вайны. Але пачну з сустрэч, якія адбыліся ў адзін з апошніх дзён верасня 1995 года. Тады ў Жлобін з Мінска, дзе ўжо доўгі час жыў, Аляксандр Капусцін прыехаў разам са сваімі сябрамі — пісьменнікам Уладзімірам Ліпскім і слаўным баявым лётчыкам, удзельнікам баёў за Берлін Уладзімірам Чычовым, дарэчы, ураджэнцам Жлобіна. Суправаджаў гасцей не толькі я, але і старшыня тагачаснага Жлобінскага гарсавета дэпутатаў Віталь Байкачоў, таксама сябра Аляксандра Пятровіча. Мы пабывалі ў школе-інтэрнаце, а потым сустрэліся з дзецьмі-сіротамі,

якія навучаліся ў прафтэхвучылішчы № 143 тэкстыльшчыкаў.

Падпольшчык, партызан, франтавік — усё гэта пра Аляксандра Капусціна. Але пра асабісты баявы лёс пісьменнік не любіў расказаць. Ён казаў: «Для мяне галоўнае — занатаваць на старонках сваіх кніг мужнасць маіх землякоў і тых, хто змагаўся за свабоду Жлобіншчыны». І Аляксандр Пятровіч шмат зрабіў для гэтага, асабліва для ўшанавання подзвігу воінаў 63-га стралковага корпуса пад камандаваннем генерала Леаніда Пятроўскага, які знайшоў вечны спачын у брацкай магіле ў вёсцы Старая Рудня — на малой радзіме Аляксандра Капусціна. Нагадаем, што гэтае вайсковае злучэнне летам 1941-га здзейсніла ўдалы контрудар, у выніку якога на месяц ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў былі вызвалены Жлобін і Рагачоў.

Разам з Аляксандрам Пятровічам мы пабывалі на месцы баёў корпуса каля Пірэвічаў, Старой Рудні, Скепні і, канешне, там, дзе загінуў мужны генерал, каля вёскі Рудзенка. Тут у 1979 годзе быў усталяваны памятник, каля якога пісьменнік затрымаўся, моўчы пастаяў, падумаў аб нечым, вядомым толькі яму аднаму. Разам з намі ў гэтых паездках звычайна бываў і жлобінскі краязнаўца, таксама удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, у мінулыя — рэдактар раённай газеты Павел Кірычэнка (1927—2007). Абодва мы цярпліва чакалі, калі Аляксандр Пятровіч вызваліцца з палону сваіх думак. Як творчыя людзі добра разумелі, што сапраўдныя творы пішуча не за сталом у кабінетах, а на месцах тых падзей, аб якіх потым пісьменнік расказвае ў сваіх кнігах. Так з'явіліся яго «Салёная раса», «Цвіў бэз, іграла скрыпка» і іншыя творы, у якіх распавядае аб мужнасці першых вызваліцеляў Жлобіншчыны, падпольшчыкаў.

Любімая кніга

Аляксандр Капусцін з'яўляецца аўтарам каля 30 кніг (апошняя з іх, «Усяму беламу свету», выйшла з друку ў 1997 годзе, пасля смерці пісьменніка). Адночы Аляксандр Пятровіч сказаў мне:

— Запомні, Мікола, калі будзеш пісаць пра мяне, абавязкова згадай, што любімай з маіх кніг была аповесць пра юнага партызана Антона Губарава — «Хлапчук з Дняпроўскіх берагоў».

Я, канешне, запоўніў гэта. Але, мяркую, аўтар на той час проста ўсім думкамі быў разам з героем сваёй новай кнігі, якая ўбачыла свет у 1992 г. І не памылюся, калі скажу, што ўсе кнігі, напісаныя Аляксандрам Пятровічам, былі для яго дарэгімі, бо ў кожнай з іх засталася частка вялікай душы пісьменніка.

Мікалай ШУКАНАЎ,
лаўрэат абласной літаратурнай прэміі
імя А. Капусціна
Фота даслана аўтарам

У дом яго сцежка прывяла

8 лютага ў Доме Валянціна Таўлая Лідскага гісторыка-мастацкага музея ўрачыста адзначылі 110-годдзе з дня нараджэння паэта. Госці і прыхільнікі яго творчасці пазнаёміліся з экспазіцыяй і выстаўкамі ў Лідскім гісторыка-мастацкім музеі, наведалі галоўную славу тасцы горада — Лідскі замак.

Затым быў арганізаваны аўтобусны маршрут па мясцінах Валянціна Таўлая «сТАУЛенне». Удзельнікі мерапрыемства пазнаёміліся з вуліцамі горада (у прыватнасці вуліцай Таўлая, якая носіць імя паэта ўжо 60 гадоў), па якіх хадзіў Валянцін Таўлай, даведаліся, дзе размяшчаліся гістарычныя будынкі, звязаныя з лёсам паэта-юбіляра. Адным з прыпынкаў стаў сучасны будынак рэдакцыі «Лідскай газеты», на якім змешчана памятная дошка ў гонар калегі. Цікавым і эмацыянальна напружаным аб'ектам у маршруце стала мэблевая фабрыка. Падчас вайны на яе тэрыторыі была фашысцкая турма, у якую 23 верасня 1943 года трапіла сам я Таўлай. Да сёння пад адным з будынкаў захаваліся сутарэнні, якія падчас вайны выкарыстоўваліся пад турэмныя камеры.

Асноўным месцам правядзення мерапрыемства па ўшанаванні памяці паэта стаў дом, у якім перад вайной жыў Таўлай. Гасцям паказалі інсцэніраваныя апавяд «У Таўлая пабываем — жыццё дарогі мы згадаем», ролі Валянціна Таўлая і яго жонкі Кіры Брандт у якім выконвалі супрацоўнікі музея. Праз дыялогі і дзеянні герояў госці мерапрыемства даведаліся пра шляхі паэта-рэвалюцыянера, які пракладзены праз гарады і мястэчкі заходняй часткі Беларусі і за яе межамі.

Пасля інсцэніроўкі ўдзельнікі ўрачыста пазнаёміліся з выстаўкай «У дом твой сцежка прывяла

сама...», на якой былі прадстаўлены матэрыялы з 15 устаноў: Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва, Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотафонадакументаў, Баранавіцкага краязнаўчага музея, Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея, Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, Дзятлаўскага дзяржаўнага гісторыка-краязнаўчага музея, Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы, Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа, Навагрудскага гістарычна-краязнаўчага музея, Слонімскай раённай бібліятэкі імя Якуба Коласа, Слонімскага раённага краязнаўчага музея імя І. І. Стаброўскага, Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя В. П. Таўлая, Цэнтральнага навуковага архіва Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, сярэдняй школы № 4 г. Баранавічы. У іх захоўваецца эпістальярная спадчына Валянціна Таўлая, фотаздымкі, дакументы і інш.

Была прадстаўлена таксама інтэрактыўная замалёўка «Абед у Таўлая», створаная па ўспамінах Уладзіміра Калесніка. Літаратуразнаўца ў мемуарах згадаў, як ён пазнаёміўся з Валянцінам Таўлаем, які запрасіў яго і Янку Брыля да сябе ў салдацкі барак, што знаходзіўся каля Акадэміі навук, і пачаставаў гасцей смачным супам і духмяным навагрудскім хлебам. Гэтую страву прапанаваў і гасцям мерапрыемства. А на другое і дысерт, як і ва ўспамінах У. Калесніка (там было чытанне вершаў з зборніка Сяргея Ясеніна), адбылася прэзентацыя зборніка «Мелодыі памяці», у які ўвайшлі ноты кампазітара Леаніда Шурмана да вершаў Валянціна Таўлая, напісаных у Лідзе, а таксама паэтычныя прысвечэнні паэту, адзін з варыянтаў інсцэніраваных апаведаў і інш.



Фрагмент экспазіцыі.

Удзельнікі мерапрыемства паглядзелі дакументальны фільм «Валянцін Таўлай» (1978) з фондаў Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотафонадакументаў (аўтары сцэнарыя Вячаслаў Адамчык і Муза Заслонова). Сюрпрызам стаў відэазварот да прысутных і супрацоўнікаў музея сястры паэта Ніны Паўлаўны Таўлай-Радзюкевіч, якая ў мінулым годзе адзначыла 90-гадовы юбілей.

Гучалі вершы лідскіх паэтаў, выступалі супрацоўнікі вядучых дзяржаўных літаратурных музеяў, архіваў, бібліятэк Беларусі.

Алесь ХІТРУН,
навуковы супрацоўнік Дома Валянціна Таўлая
Лідскага гісторыка-мастацкага музея
Фота даслана аўтарам

Іван з Перасвеціцы

«Энцыклапедыя гісторыі Беларусі» так прадстаўляе Івана Перасветава: «Публіцыст і пісьменнік XVI ст. Паходзіў з беларускага шляхецкага роду...». Больш канкрэтная «Беларуская энцыклапедыя»: «Письменник-публицист ВКЛ и Руси...» А расійскі бібліяграф, даследчык рускага Сярэднявечча Аляксандр Зімін яшчэ бліжэйшы да ісціны. Па яго меркаванні, Іван Перасветаў нарадзіўся на Браслаўшчыне, у вёсцы Плюсы, якая колісь называлася Перасвеціца. Нярэдка ў яго творах, напісаных па-руску, сустракаецца слова «юнакі». Нярэдка трапляюцца і польскія словы, бо «служыл... трем королям». У адной з чалавічын Івану Грознаму назваўся «Івашко Семенов сын Пересветова».



Іван Перасветаў.

Авантуры ў натуре

Тры каралі — польскі Жыгімонт I Стары, а таксама чэшкі кароль, аўстрыйскі эрцгерцаг Фердынанд і венгерскі кароль, трансільванскі князь Ян Заполья. У звароце да Івана Грознага пісаў: «Было нас, государь, 300 дворян королевских, короля польского». У іншым месцы: «Было, государь, нас, дворян польского короля, пятьсот». Хутчэй за ўсё ўспамінаў розныя перыяды сваёй службы ў Жыгімонта I Старога, дакладней — у наёмных войсках Фёдора Сапегі. Да яго прыйшоў дзесяць ў канцы 1528 года. Сапега ж, у сваю чаргу, «с вedomо» Жыгімонта I знаходзіўся на службе ў Яна Заполья — стаўленіка турэцкага султана. Туркі падтрымлівалі Заполья ў барацьбе з каралём Чэхіі Фердынандам I.

Разам з Сапегам Перасветаў быў у венгерскага караля да канца 1531 — пачатку 1532 года, калі настала перамір'е паміж прэтэндэнтамі на прастола. Мог развітацца са сваімі нядаўнімі гаспадарамі і па іншай прычыне. У польскай шляхты ўзмацнялася незадаволенасць пратурэцкай арыентацыяй Заполья. А ў выніку Іван Перасветаў парваў і з Сапегам. Ездзіў да Фердынанда з «королевскими грамотами». Уздзелнічаў у вайне з туркамі. Пасля накіраваўся «на Волоскую землю» — у Малдавію, дзе каля пяці месяцаў знаходзіўся пры двары ваяводы Пятра Рэрэша ў Сочаве. Потым «оставил службу богатые и безкручинные», вырашыў падацца ў Маскву, бо шмат добрага начуўся пра Івана III. А падобныя сведчання пра Івана Васільевіча ён атрымаў ад «многих мудрецов» і «великих дохтуров и философов».

У Маскве апынуўся прыкладна ў 1538—1539 гадах. З сабой прывёз з каралеўства кніжкі і «образцы службы» — «щиты гусарские с макидонсково образца, с клеєм и с кожей сырницею и с высками и с рожны железными».

З поглядамі Івана Перасветава ў нечым можна спрачацца, а яго ідэалізацыю моцнай улады правіцеля і зусім нельга прыняць. Відавочна і тое, што ў сваіх развагах ён ідэалізаваў Івана Грознага. Дый і прыклады, якія раіць яму пераняць у туркаў дзеля ўмацавання краіны, з вышнімі сённяшняга дня выглядаюць далёка не лепшым чынам. Аднак не будзем забываць, што яго творы цікавыя і з літаратурнага боку. Тыя ж чалавічынныя напісаны не казённай, а жывой мовай. Многія выказванні ўспрымаюцца афарыстычна. У мастацкую канву сваіх твораў, развіваючы тагачасную літаратурную традыцыю, уводзіў прытчы, а гэта збліжае яго казанні са старажытнарускай літаратурай, якая таксама надавала падобнаму жанру вялікую ўвагу.

Прапанаваў іх на ўзбраенне рускага войска, дзеля чаго выказаў жаданне адкрыць спецыяльную майстэрню для іх вырабу.

Кнігі не трэба? Аддай!

У 1533 годзе, як вядома, вялікім князем «усяе Русі» быў аб'яўлены сын Івана III, які ўвайшоў у гісторыю як Іван Грозны. Яму споўнілася толькі тры гады, рэгенткай пры ім да 1538 год з'яўлялася яго маці Алена Глінская. Пасля яе смерці з 1538 да 1548 года правілі баярскія групы Шуйскіх, Бельскіх, Глінскіх. Іван IV самастойна пачаў кіраваць з 1549 года, хоць ужо ў 1547-м быў аб'яўлены царом.

Да Івана IV, нягледзячы на яго малалетства, і звярнуўся Іван Перасветаў, жадаючы служыць Маскве. У адным з твораў чытаем: «И ты, государь, образец службы моей смотрил, и Михайло Юрьевич <...> же дал. И Михайло Юрьевич образа посмотрил и тебе, государю, службу мою похвалил и обо мне тебе, государю, печаловался». Михайл Юр'евич — гэта баярын Захар'ін. Быў не толькі вядомым дзяржаўным дзеячам, але і ваяводам, які праславіўся як знаўца артылерыі. Таму прапанава аб стварэнні майстэрні, дзе б вырабляліся шчыты па ўзоры, прадстаўленым ім, была ўхвалена.

Але Перасветаў нядоўга карыстаўся падтрымкай. Захар'ін памёр. Пасля гэтага Іван Сямёнавіч стаў у Маскве нікому не патрэбны. Па яго прызначэнні, служба «задыляся» на адзінаццаць гадоў — столькі часу ён быў пакінуты на волю лёсу. Пашанцавала ў 1549 годзе: «у праздника в церкве Рождество пречистыя Богородицы» змов наблізіцца да цара і перадаць яму «две книжки с речами царскими», што былі вывезены з Вялікага Княства Літоўскага і «из иных королевств». Іван IV, на жаль, з дарункамі не пазнаёміўся. Яны аселі ў гасударавай казне, хоць Перасветаў быў «гораздо пожалован».

Звяртаючыся да рускага цара, меў на ўвазе не карыслівыя мэты, а хацеў, па меры магчымасці і ўласнага вопыту, дапамагчы яму ў дзяржаўным упарадкаванні Масковіі, таму ў тым жа 1549 годзе ўслед за «Малой чалавітнай» (яна была перададзена 8 верасня), накіраваў і другую — «Вялікую... Дзейнічаў расуча, асмельіўся нават заявіць Івану IV, што калі «не полюбится службишко мое и речи» яго, то няхай «книжки» і «почетки» верне. А мяркуючы, што перададзеныя раней матэрыялы маглі згубіцца, цяпер падрыхтаваў копіі «книжиц».

Дзе ўзорнае вoinства

На гэтым у біяграфіі Івана Перасветава трэба паставіць кропку, бо далейшы лёс яго невядомы. А кніжкі захаваліся — «Казанне пра цара Канстанціна» і «Казанне пра Магмет-Султана», што

па жанры набліжаюцца да алегарычных аповесцей-памфлетаў і якія трэба разглядаць як помнікі грамадска-палітычнай думкі і ў рэшце рэшт як помнікі літаратурныя.

У сваіх казаннях ён як бы падагульняе вопыт дзяржаўнага кіравання і ўпарадкавання дзвюх краін — Візантыі і Турцыі, стаўленне да якіх у яго неаднолькавае. У Турцыі, нягледзячы на тое, што яна была мусульманская, ці, як тады казалі, «басурманская», знаходзіў шмат станоўчага, таму і прапанаваў яе рускаму цару ў якасці ідэальнай дзяржавы. І, наадварот, хоць Візантыя з Руссю былі адной веры, гэта не перашкодзіла ўбачыць у ёй шмат адмоўнага. Неаднаразова перасцерагаў Івана IV, каб той не паўтараў памылак, зробленых у розны час візантыйскімі правіцелямі.

У літаратуры, у духоўным вопыце Іван Перасветаў бачыў надзіва жыватворную і жыццядайную крыніцу. За прагу да ведаў і паважай Магмет-Султана, бо той «снял образец жития света сего от христианских книг» і толькі пасля гэтага распачаў рэформы, якія з постыха можна пераняць і Масковіі. Не забывай нагадваць, што Магмет-Султан у ажыццяўленні планаў спадзяваўся і на сваё «образцовое воинство». Дзякуючы гэтаму і выходзіў пераможцам у многіх войнах, заваяваў Візантыю, узяў свяшчэнны Царград.

Калі маскоўскія кніжнікі параэжне візантыйцаў вытлумачвалі паслабленнем у іх хрысціянскай веры пад уплывам «лаічнаства», якое пачалося пасля прыняцця Фларэнційскай уніі, то Іван Перасветаў прытрымліваецца іншай думкі. У сваіх меркаваннях і развагах куды бліжэй быў да ісціны: «...велможы греческия при царе Константине Ивановиче царством обладали и крестное целование ни во чтоже ставили, и изменяли, и царство измьгарили своими неправедными суды, от слез и от крови христианския богатели и богатство свое наполнили нечистым собранием. А сами обнивели за веру христианскую крепко не стояли и царя укротили от воинства своими вражбами, и прелестными путми, и ерестными чародействами...»

Добрае імя трэба даказаць

Чым не сітуацыя, што склалася тады на Русі, калі баяры, адчуваючы беспараканнасць, дбалі толькі аб асабістай нажыве: «Вельможы руского царя сами богатеют а ленивеют, а царство оскужают его. И тем ему слуги называются, что цветно и конно и людно выезжают на службу его, а крепко за веру христианскую не стоят и люто против недруга смертною игрою не играют, тем Богу лгут и государю...»

Выкрываючы рускае дваранства, даводзіў цару, што поспехі тых, хто знаходзіцца на дзяржаўнай службе, не павінны быць звязаны з іх саслоўным паходжаннем. Добрае імя кожны павінен пацвердзіць канкрэтнымі справамі на карысць Айчыны. Таму Магмет-Султан і адмяніў прывілеі вельможам, знішчыў так званую сістэму «кармленняў», жорстка караў хабарніцтва. Разам з тым Перасветаў разумее, што ўлада правіцеля будзе моцнай, калі побач акажуцца аднадумцы. Апору Магмет-Султан бачыў у «воинниках», а, прасцей кажучы, — у служылых людзях. Раіў Івану IV «воинника всегда кредити яко сокола, сердце ему веселити, ни в чемь кручины на него не напускати». Карысць для дзяржаўнай казны будзе большай, калі тыя, хто клапоціцца аб паступленні грошай у яе, атрымаюць шчодрае ўзнагароджанне.

Дзеля ўмацавання дзяржавы ён не адмаўляў і жорсткіх мер. І тут таксама звяртаўся да вопыту турэцкага султана. І трэба сказаць, што ў сваім захапленні яго «вопятам» не ведаў меры. Калі судзі Магмет-Султана парушылі правіла,

ён загадаў зняць з іх скуры і пры гэтым яшчэ пажартаваў па-чорнаму: «Обростеш телом, отдасть ти ся вина тая». Пасля скуры (і падумаць страшна!) былі вывешаны ў судах з прымацаванай на іх паперкай: «Без таковых грозы правды в царстве не мочно ввести».

Пад «грозою» ён меў на ўвазе цвёрдасць волі правіцеля, калі той мусяў прымаць самыя строгія меры дзеля навідзнення парадку ў дзяржаве. Але «гроза» не павінна была прыводзіць да несправядлівасці. У сувязі з гэтым важным з'яўляецца дэялог валошкага ваяводы Пятра і нейкага масквіяніна Ваські Мерцалава з «Вялікай чалавітнай»: «Таковое сильное и славное, и всемь богатео то царство Московское! Есть ли в том царстве правда?.. Ты гораздо знаешь про то царство Московское, скажи ми подлинно!» — «Вера, государь, христианская добра, всемь сполна и красота церковная велика, а правды нету». Пачуўшы такое, ваявода са словамі: «Коли правды неть, ино то и всего нету», — заплакаў.

Калі анёлы гутараць

Пяніцце «праўды» Перасветаў асэнсоўвае і ў іншых месцах. Ёсць у яго і нечаканае параўнанне: «...Богъ не веру любит, правду...» Аднак яно хутчэй за ўсё з'явілася не з-пад пяра самога Івана Перасветава, а было дапоўнена кімсьці з перапісчыкаў. У цэлым жа праўда для яго — не столькі маральны, колькі палітычны ідэал, і яна цесна звязана з яшчэ адным важным пяніццем — справядлівасцю. А справядлівасць — усё тое, што працуе ў імя праўды. Таму і заставаўся жорсткім прыхільнікам цэнтралізаванай улады, якая люта карае неспаслушкіца і адначасова не прымае напісля над тымі, хто жыве праведна, не парушае законаў.

З поглядамі Івана Перасветава ў нечым можна спрачацца. Відавочна і тое, што ў сваіх развагах ён ідэалізаваў Івана Грознага. Дый і прыклады, якія раіць яму пераняць у туркаў дзеля ўмацавання краіны, з вышнімі сённяшняга дня выглядаюць далёка не лепшым чынам. Аднак не будзем забываць, што яго творы цікавыя і з літаратурнага боку. Тыя ж чалавічынныя напісаны не казённай, а жывой мовай. Многія выказванні ўспрымаюцца афарыстычна. У мастацкую канву сваіх твораў, развіваючы тагачасную літаратурную традыцыю, уводзіў прытчы, а гэта збліжае яго казанні са старажытнарускай літаратурай, якая таксама надавала падобнаму жанру вялікую ўвагу.

«Казанне пра Магмет-Султана» заканчваецца такімі словамі: «Чтобы к той истинной вере христианской да правда турецкая: ино бы с ними ангелы беседовали». За імі — увесь Іван Перасветаў з яго жаданнем ідэальнага грамадства, якое б увабрала ў сябе ўсё лепшае, што ёсць у іншых народаў, і з імкненнем зблізіць народы.

* * *

Ён, бадай, стаў ахвярай беззаконня. Знайшлі ахвочыя абвінаваціць Івана Сямёнавіча ў здрадзе. Меркаваць так да падставы «чэрныя спісы» Перасветава да Пятра Губастого і іншыя спісы, што захаваўся ў «Вопісе царскага архіва» за 1562—1572 гг.). Відаць, з ім вырашылі расправіцца тыя, хто зайздросціў падтрымцы, якую ён меў ад цара. Іван Грозны паверыў паклёпу. Яшчэ адзін цікавы момант у біяграфіі Івана Перасветава. Ён лічыў сябе нашчадкам былога бранскага баярына і манаха Аляксандра Перасвета. Многія ведаюць пра «пядынак багатыроў». Пасля таго, як адначасова загінулі Перасвет і татарын Чалубей, і пачалася Кулікоўскага бітва.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Калі ў паветры пах кветак

У мастацкай галерэі Беларускай праходзіць персанальная выстаўка Ільі Гічана «Пошукі фактуры», якую можна параўнаць з экалагічнай спекай, дзе розум адпачывае, а сэрца напаяняецца любоўю і спакоем. Экспазіцыя адлюстроўвае разважанні мастака пра межы і магчымасці сучаснага мастацтва. Аўтар праз свае творы расказвае пра звычайныя паўсядзённыя рэчы, якія на самай справе іграюць важную ролю ў жыцці кожнага.

Ілья Гічан скончыў Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў і ўжо ў 2018 годзе адкрыў сваю студыю ў Мінску. Малады мастак мае педагагічны вопыт і актыўна выкладае акадэмічны малюнак, жывапіс і скульптуру. Важным дасягненнем для творцы ў мінулым годзе стала ўступленне ў Беларускае саюз мастакоў.

Выстаўка — пра эксперыменты мастака падчас пошуку неабходных выяўленчых сродкаў, любімай тэхнікі і стылю. Творчая разнастайнасць работ паказвае розныя этапы ў жыцці Ільі Гічана. Прадстаўлены карціны ў традыцыйных жанрах пейзажа, нацюрморта

і анімалістыкі. Іх аб'ядноўвае прыродная тэматыка, якая вяртае да родных мясцін і дазваляе адпачыць душой. Нават паветра насычаецца пахам кветак, хвоі і свежасцю вясновага лесу.

Пейзажы мастака можна аднесці да лясной ці вясковай тэматыкі. Яны адлюстроўваюць прыгажосць беларускай прыроды. Аўтар эксперыментуе з рознымі тэхнікамі, выкарыстоўвае разнастайныя матэрыялы і новыя метады нанясення фарбы. Большасць пейзажных карцін прысвечаны таму, з чым сутыкаецца кожны чалавек, які калі-небудзь жыў ці проста прыязджаў у вёску. Мастак добра перадае атмасферу вясенняга лесу, прыгажосць і небажанае вясновых паводкаў, цэпльна і любоў да вясковых краявідаў. Асабліва прыцягваюць увагу творы «Вуллі. Зіма» і «Вясна. Пасека» з аднолькавым сюжэтам, ды розным успрыманням. Гледзячы на «Вуллі. Зіма», адчуваеш подых марознага ветру і цішыню пахмурнага зімовага дня. «Вясна. Пасека» выклікае іншыя эмоцыі. Тут ёсць цэпльна, яркая фарбы і гудзенне маленькіх пчолак, якія схаваліся ў жоўтых кветках. Такія сюжэты дапамагаюць паглядзець на адзін і той жа пейзаж

з рознага ракурсу і зразумець, што нельга падзяляць свет на чорнае і белае, трэба ўспрымаць з'явы і рэчы ў разнастайных іх праўдлівых. Падобнае ўражанне ад карцін «Від з ракой Іслаччу-1, 2, 3» на звычайных дошках, якія паказваюць адну раку з розных бакоў. Мастак выкарыстоўвае пейзажныя матывы як нагоду для абагульнення і інтэрпрэтацыі, фіксацыі фрагментаў уражання.

Нацюрморт — адзін з найстарэйшых жанраў у выяўленчым мастацтве. Па меркаваннях мастацтвазнаўцаў, праз нацюрморт творцы могуць паказаць унутраны свет, раскрыць уяўленні пра сувязь жывога і нежывога.

Прыцягвае ўвагу серыя нацюрмортаў Ільі Гічана «Простыя рэчы». На карціне «Нацюрморт нумар 6» адлюстравана звычайная вясковая печ, на якой стаяць жалезны імбрык і кубак. Твор выкананы ў цёмных колерах і перадае атмасферу зімовай раніцы, калі печка яшчэ крыху цёпла, а гаспадыня гатуе просты, але самы смачны снідак. У серыі прасочваецца настальгічнае зачараванне старымі рэчамі. Ілья Гічан па-мастацку спагадліва адгукаецца на наваколнае асяроддзе, тонка прыкмячае незвычайнае ў паўсядзённым, важнае ў простым.

Мастак амаль заўсёды піша з натурны і характарызуе сваю творчасць як стыхійную. «Нават калі вельмі захачу, дзве аднолькавыя работы не змагу напісаць», — сказаў Ілья Гічан на адкрыцці выстаўкі. Галоўнае ўражанне ад работ — радасць жыцця, свежы погляд, лёгкасць і святло. Яркім эксперыментальным момантам для мастака з'яўляюцца скульптуры ў жанры анімалістыкі, вырабленыя з дрэва і гіпсу, якія лагічна дапаўняюць тэму асэнсавання прыроды.

Па стылістычных характарыстыках работы Ільі Гічана набліжаны да экспрэсівізму. У адрозненне ад заснавальнікаў гэтага кірунку, у беларускага мастака экспрэсія ўзнікае не ў выніку ўнутранага канфлікту, трагічнага свядчання, а, наадварот, у выніку энергіі і свабоды, захаплення жыццём, якія



«Нацюрморт нумар 6». Серыя «Простыя рэчы».

аўтар хоча перадаць глядачу. Работы не выклікаюць супярэчлівых пачуццяў, не аллюструюць свет праз прызму болю, страху, адзіноты. Творчасць Ільі Гічана ахутвае спакоем, гармоніяй і лёгкасцю. Пейзажы вяртаюць нас да першабытных пачуццяў, калі не было ніякіх абмежаванняў, чалавек належаў цэлы свет, а сам ён быў часткай нескранутага прагрэса прыроды. У творах мастака можна ўбачыць сімвалічныя ітэчкі, якія звязваюць нас з мінулым, даюць апору сёння і дазваляюць з надзеяй глядзець у будучыню.

Пасля наведвання выстаўкі застаецца адчуванне, што сярод сталічных шматпаверхавых і шуму машын нейкім чынам знайшоўся маленькі кавалачак цішыні, які застаўся ў сэрцы назаўсёды. Сёння ўсе кудысьці спяваюцца, бягуць, нервуюцца, і такое мастацтва дапамагае знізіць тэмп, запаволіцца і нарэшце паглядзець навокал, каб не прапусціць жыццё.

Выстаўка працуе да 29 лютага.
Лізавета КРУПІЯНЬКОВА



«Кабаны».

зваротная сувязь

Нешта за акном малое нам люты...



Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У нядзелю і панядзелак у радыёверсіі тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча — сустрэча з галоўным бібліяграфам Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Юліяй Амосавай.

Праграма «Літаратурная анталогія» па буднях прапануе старонкі рамана Фёдара Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман Івана Чыгрынава «Плач перапёлкі» (чытае Маргарыта Захарыя).

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апаўднёваны айчыны і замежных аўтараў.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Няхомныя. Кемлівія». Штогвечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМ».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Памяці Алеся Письмянкова

Час настолькі імклівы і зменлівы, што прагназаваць або ўяўляць, як бы што было цяпер, вельмі цяжка. Адно магу сабе ўявіць, з пэўнай доляй верагоднасці, што, як звычайна было, у гэты дзень, 25 лютага, ён бы не пайшоў на працу, апрануў белае кашулю і стаў чакаць гасцей, самых блізкіх і жадааных.

Ён так і не дазнаецца, што ўслед за ім пайшлі ў вечны вырай Валодзя Марук і Наталля Чуева, што шмат чаго, што ён ведаў і любіў, стане іншым, што кнігі выходзіць больш, а чытачоў стане менш...

Ды і шмат іншых змен адбылася за гэтыя дваццаць гадоў, што яго няма з намі. Сябры падрыхтоўць пасмяротныя кнігі ўспамінаў пра яго і ягоныя творы, і ўсё радзей будуць прыходзіць на Кальварыйскія могілкі, дзе ён навечна спачыў...

А яго радкі па-ранейшаму будуць для людзей як глыток гаючага паветра, як чыстая незамутнёная крыніца праўды і прыгажосці.

Канал «Культура» Беларускага радыё падрыхтаваў цыкл перадач, прысвечаны памяці выдатнага творцы. У праекце «Прачулым радком» у суботу і нядзелю 24 і 25 лютага прагучаць вершы паэта, а ў нядзельнай аўтарскай праграме «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты» слухачы дакрануцца да асобы Алеся Письмянкова, пачуюць успаміны аб ім, даведваюцца аб яго творчай лабараторыі.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

27 лютага — у СШ № 218 (вул. Ясеніна, 13) на творчую сустрэчу з Міхасём Пазняковым. Пачатак у 12.00.

28 лютага — у кнігарню «Светач» (пр. Пераможцаў, 11, другі паверх) на прэзентацыю кнігі Міхаса Пазнякова «Пра роднае, дарагое!». Пачатак у 12.00.

28 лютага — у гімназію № 14 (вул. Васняцова, 10) на творчую сустрэчу з паэтэсай Таццянай Купрынец. Пачатак у 13.30.

28 лютага — у «Кабінет пісьменніка» пры дзіцячай бібліятэцы № 2 (вул. Кузьмы Чорнага, 10) на святую дзіцячую кнігу. Пачатак у 14.00.

29 лютага — у літаратурны клуб «Шчырасць» пры публічнай бібліятэцы № 22 (вул. Я. Чачота, 23) на творчую сустрэчу з паэтэсай Валянцінай Драбшэўскай. Пачатак у 16.00.



27 лютага 80-гадовы юбілей адзначае Расціслаў Бензарук (1944).

Выходзіць з 1932 года



Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
гарадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алег Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Шэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviadzda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviadzda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальныя льготны
для навуковай;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасныя льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку
22.02.2024 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 790

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 351
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
з'яўляюцца ў публікацыі, у адпаведнасць
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686



9 770024 468001 2 400 8